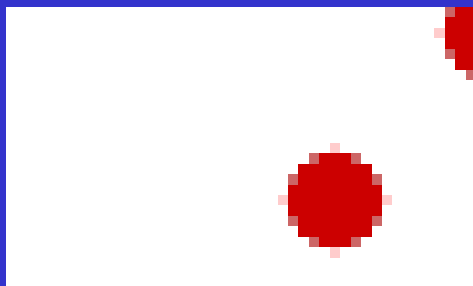
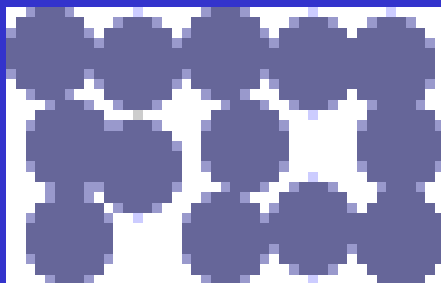

Mezimolekulové síly a skupenské stavy

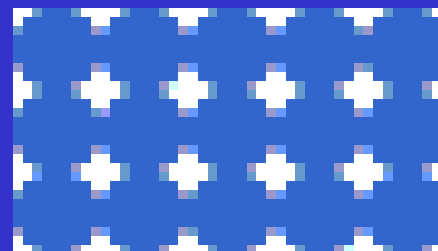

Plyn - volný pohyb molekul, rotace, srážky

Skupenství vody	Teplota, °C (tlak 1 bar)	Hustota, g cm ⁻¹
pevné	0	0,9168
kapalné	25	0,9971
plynné	400	3,26 10 ⁻⁴

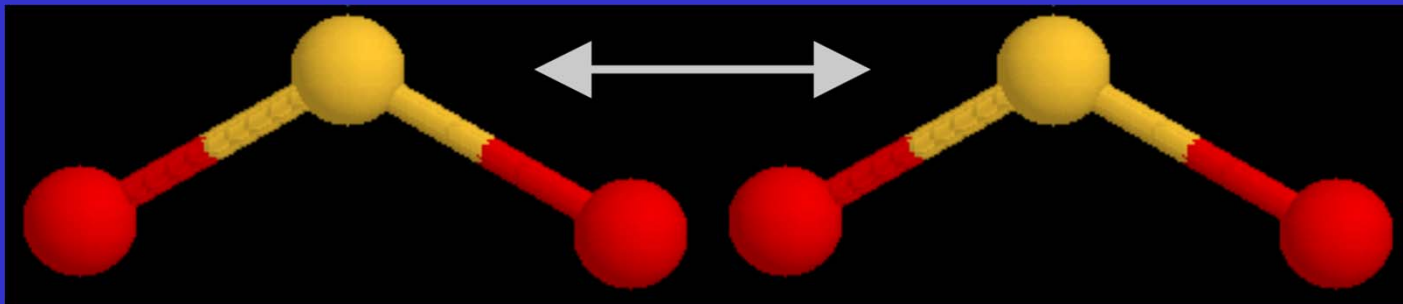
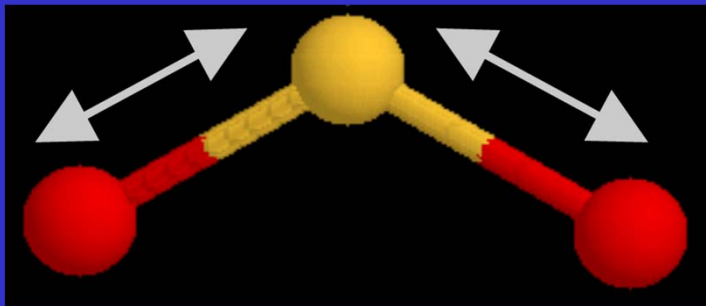

Kapalina - mezimolekulové síly brání úniku molekul z kapaliny

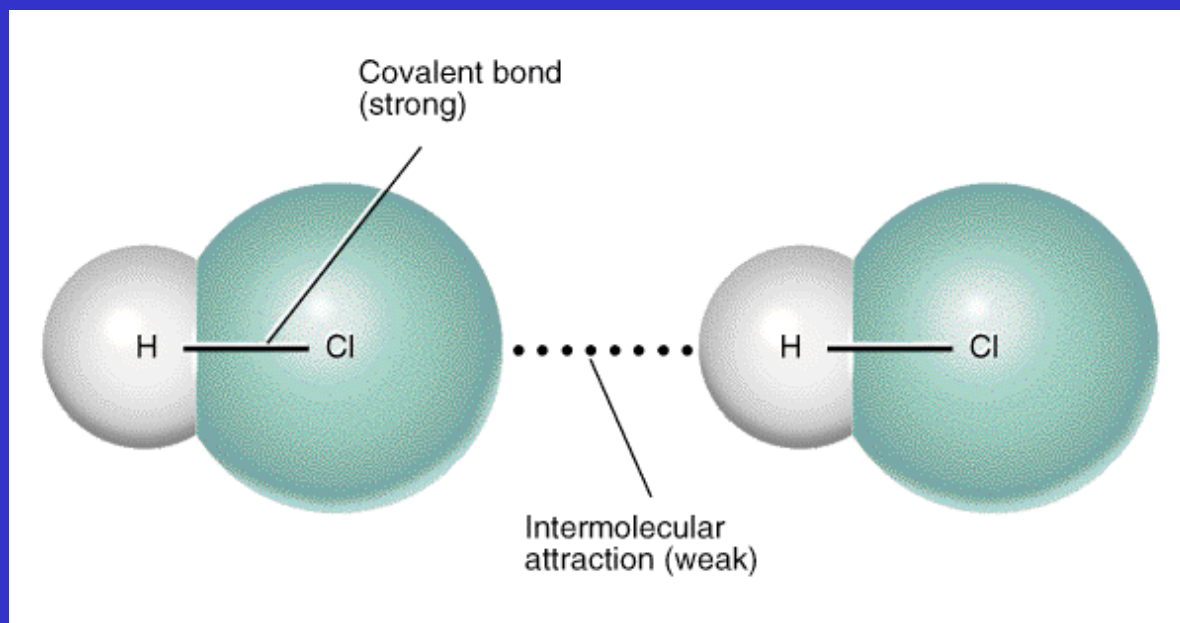

Molekulový krystal - mezimolekulové síly drží molekuly na mřížkových pozicích, vibrace

Rozdíl mezi kovalentní vazbou a mezimolekulovými silami

Typ vazby	Energie, kJ mol ⁻¹
Kovalentní	200 – 1000
Vodíková	10 – 50 (100)
Dipol-dipolová	2 – 10
Londonova disperzní	> 5

Typy mezimolekulových vazeb (van der Waalsových interakcí)

J. D. van der Waals
(1837- 1923)
NP za chemii 1910

- ion – ion Coulombické interakce
- ion – dipol
- dipol – dipol → orientační, Keesom
- dipol – indukovaný dipol → indukční, Debye
- ion – indukovaný dipol
- indukovaný dipol – indukovaný dipol → disperzní, London
- van der Waalsova repulze (odpuzování)

Interakce ion - ion

Coulombův zákon

$$E = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{q_1 q_2}{r}$$

E = energie interakce
q = náboj iontu
r = meziiontová vzdálenost

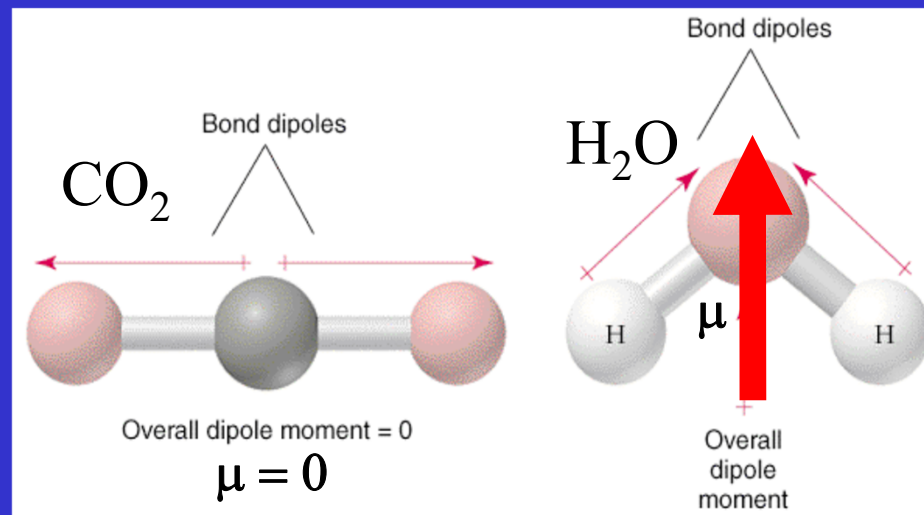
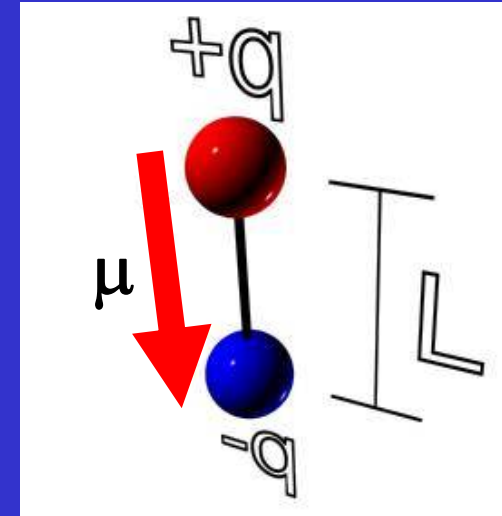
Dipolový moment - μ

proton a elektron, vzdáleny 1 Å

$$\begin{aligned}\mu &= q \times L = (1,60 \cdot 10^{-19} \text{ C})(1,00 \cdot 10^{-10} \text{ m}) \\ &= 1,60 \cdot 10^{-29} \text{ C m} = 4,80 \text{ D}\end{aligned}$$

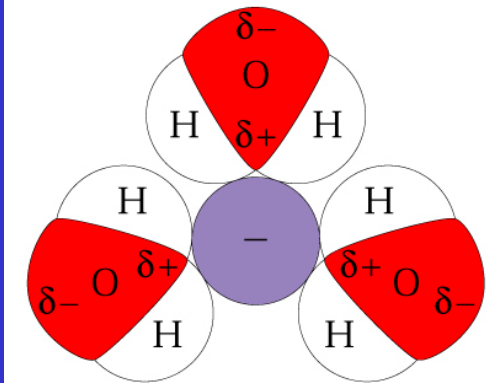
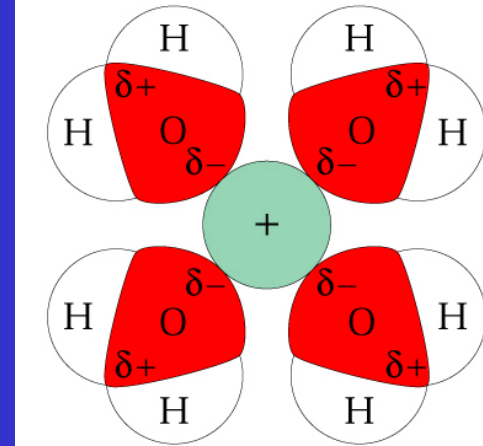
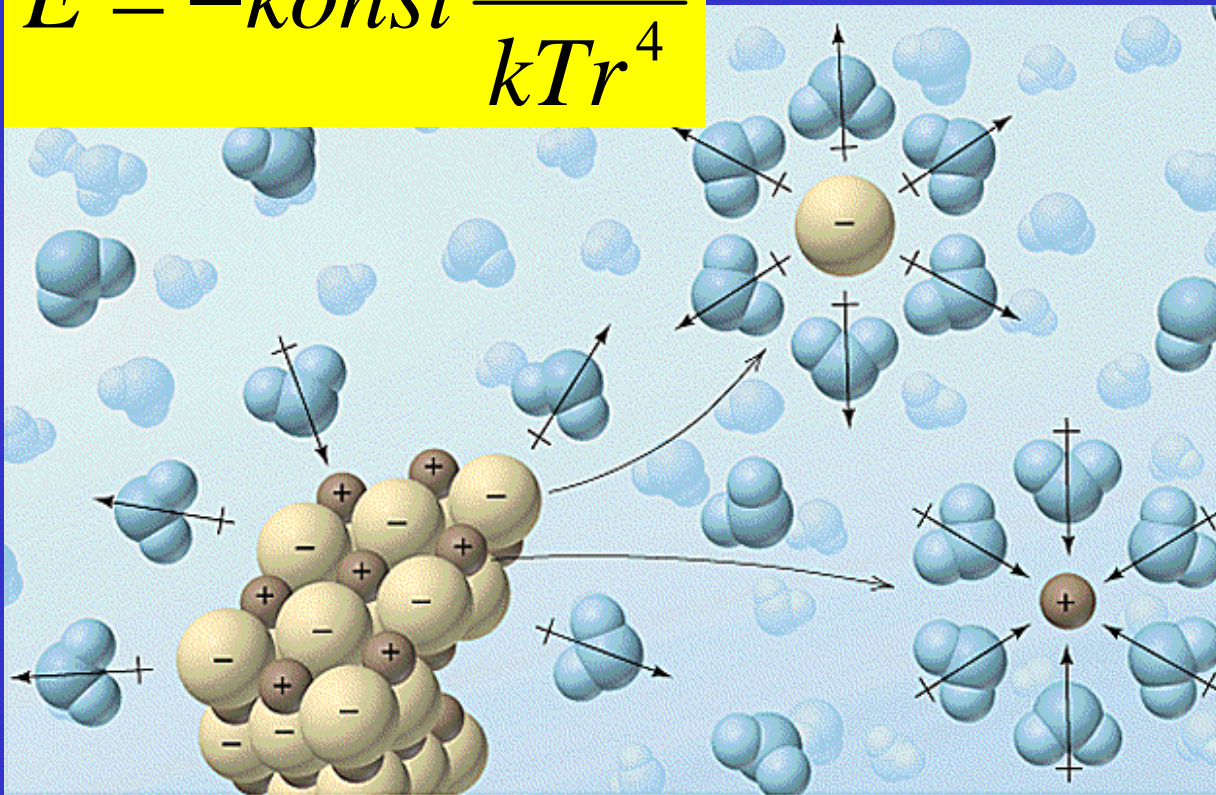
Dipolový moment **4,80 D**

je referenční hodnota, čisté +1 a -1 náboje
vzdálené 100 pm, vazba mezi nimi je 100
% iontová

Interakce ion - dipol

$$E = -konst \frac{q^2 \mu^2}{kTr^4}$$

Copyright 1999 John Wiley and Sons, Inc. All rights reserved.

E = energie interakce

q = náboj iontu

μ = dipolový moment

r = vzdálenost

T = teplota

k = Boltzmannova konstanta

kT = škálovací faktor energií v molekulárních procesech
při 298 K: $kT = 4,11 \times 10^{-21}$ J

Hydratace/solvatace iontů

Interakce klesá s rostoucí velikostí iontu

K^+ slabá

Rb^+ nulová

Cs^+ negativní

Interakce klesá

Interakce roste s rostoucím nábojem iontu

Ion-dipol

Polární koord. vazba

Interakce roste

Solvatace elektronů

Sodík rozpuštěný v kapalném amoniaku

Modrý elektricky vodivý roztok, silné redukční činidlo

Solvatované elektrony (spinové páry)

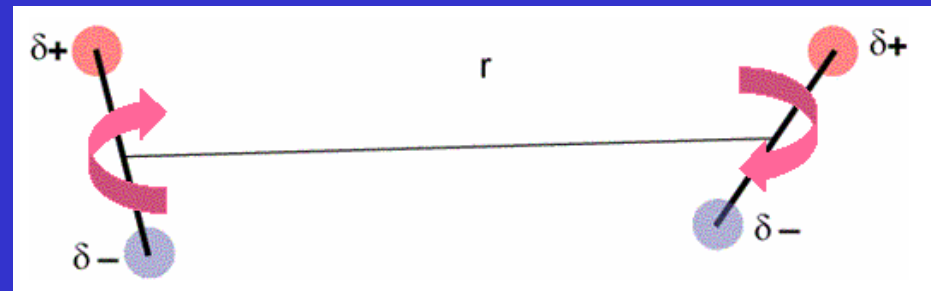
Pomalá reakce

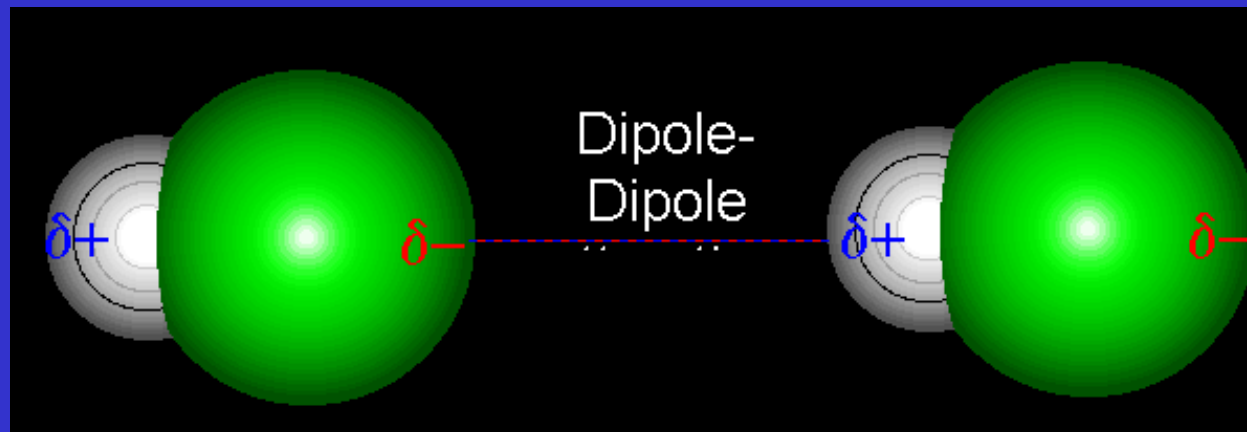
Interakce dipol - dipol

Keesom

$$E = -konst \frac{\mu_A^2 \times \mu_B^2}{kTr^6}$$

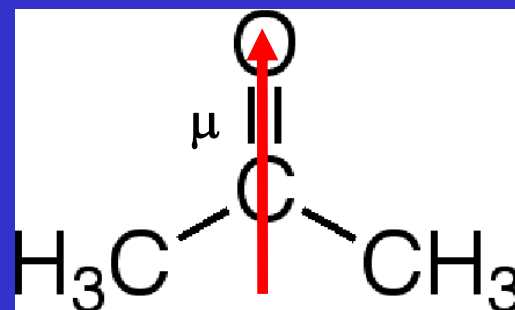
Termální pohyb molekul

E = energie interakce
 μ = dipolový moment
 r = vzdálenost
 T = teplota
 k = Boltzmannova konstanta

Interakce dipol - dipol

Sloučenina	Butan	Aceton
M_r	58	58
Teplota varu, °C	- 0,5	57
Dipolový moment, C m	0	$9,3 \cdot 10^{-30}$

Interakce ion – indukovaný dipol a dipol – indukovaný dipol

$$\mu(\text{indukovaný}) = \alpha E$$

α = polarizovatelnost

E = intenzita elektr. pole

ion – indukovaný dipol

$$E = -\textit{konst} \frac{q^2 \alpha}{r^4}$$

dipol – indukovaný dipol, Debye

$$E = -\textit{konst} \frac{\mu^2 \alpha}{r^6}$$

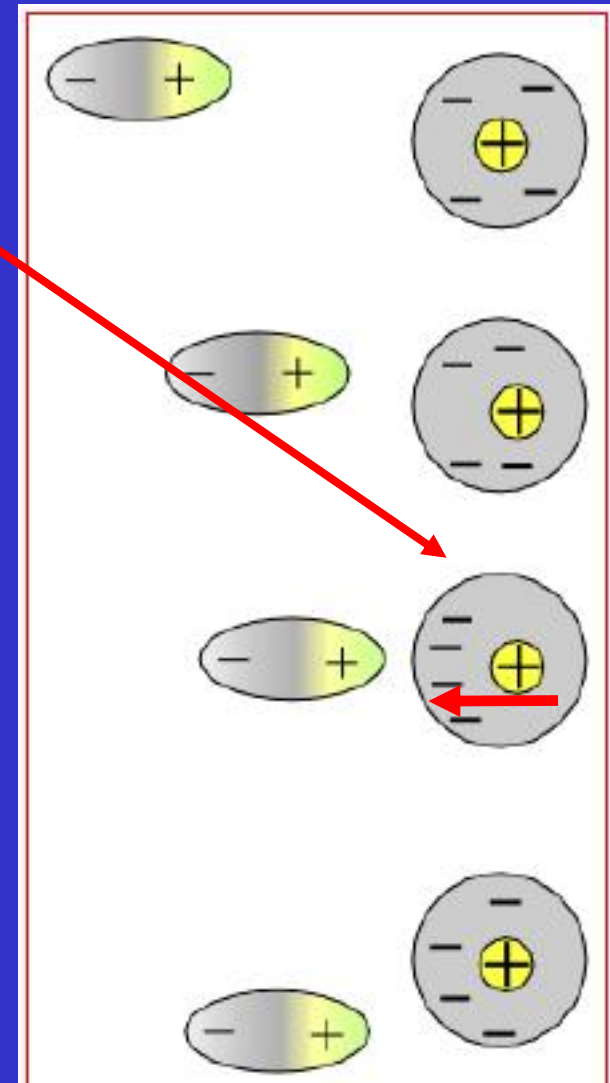
E = energie interakce

q = náboj

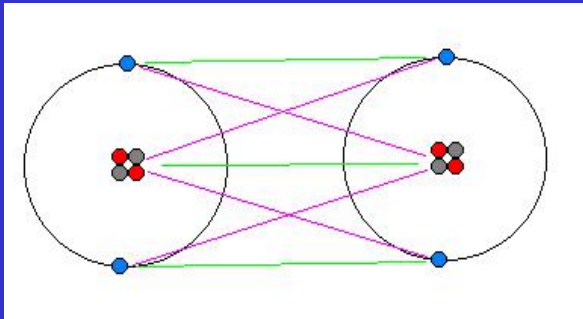
α = polarizovatelnost

μ = dipolový moment

r = vzdálenost

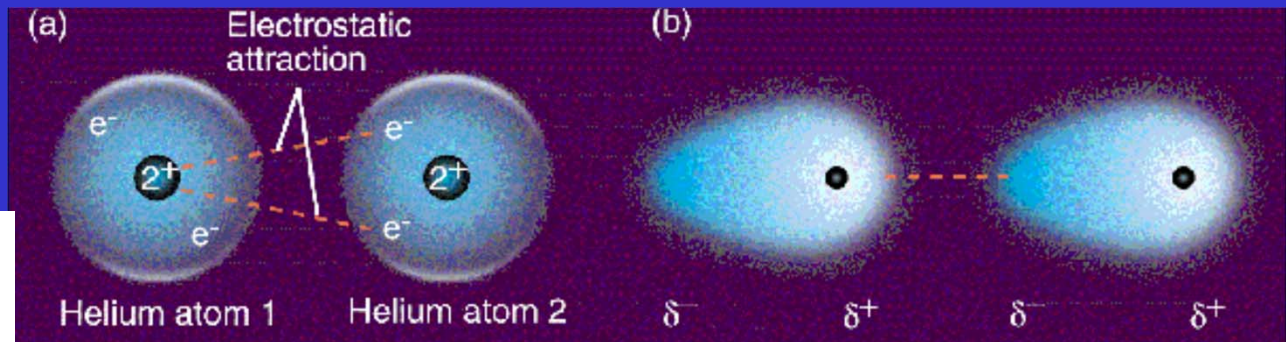
Londonovy disperzní síly

Odpudivé
síly

Přitažlivé
síly

Interakce indukovaný dipol – indukovaný dipol

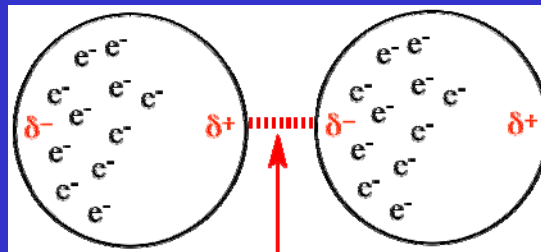

$$E = -konst \times \frac{IE \times \alpha^2}{r^6}$$

IE = ionizační energie

α = polarizovatelnost

r = vzdálenost

Vliv polarizovatelnosti molekuly na velikost Londonových sil

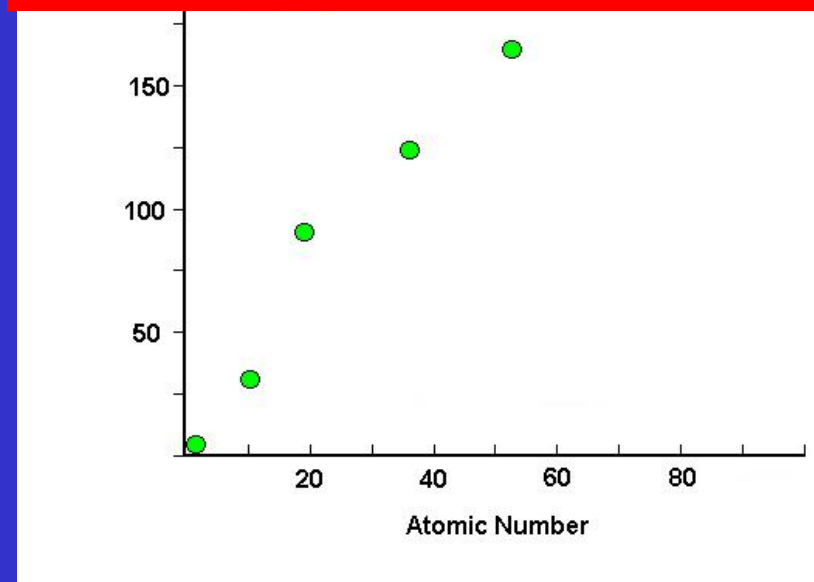
Vliv Londonových sil na
skupenství halogenů a
vzácných plynů

**S velikostí molekul
roste polarizovatelnost
a disperzní síly**

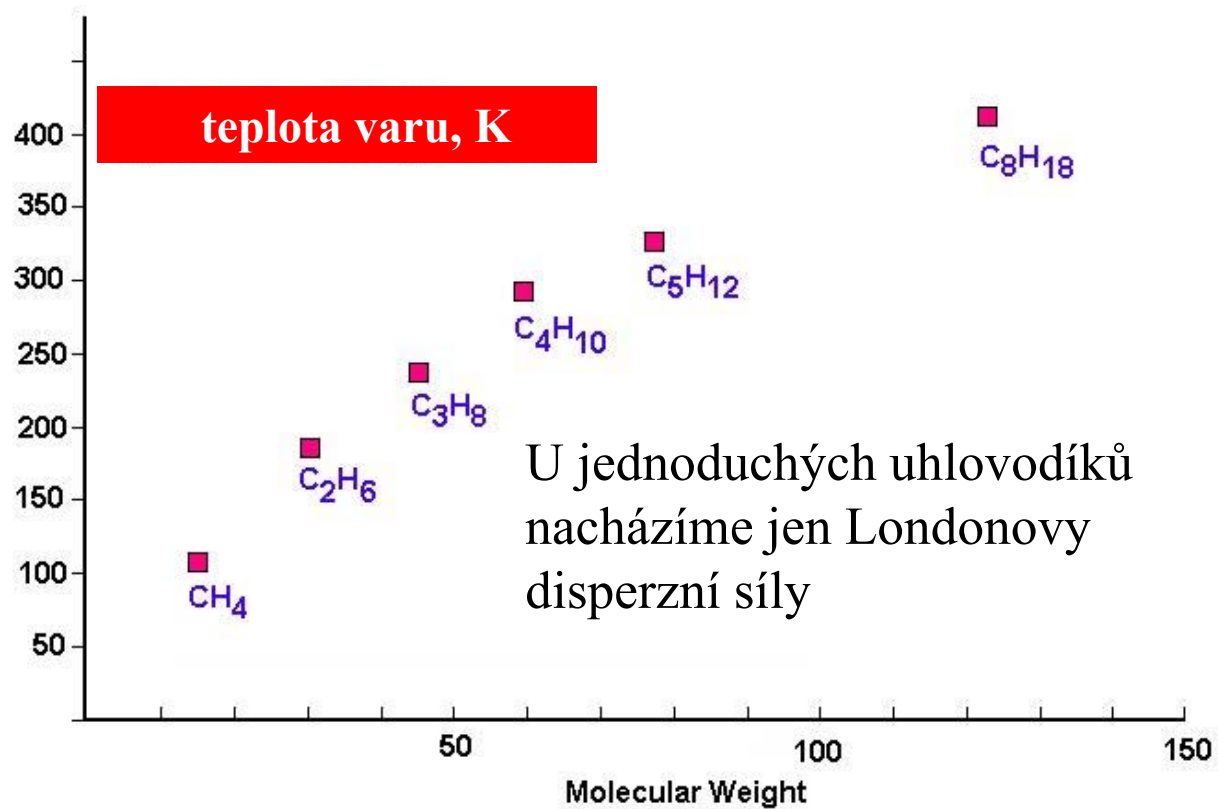
	teplota varu, K
F ₂	85,1
Cl ₂	238,6
Br ₂	332,0
I ₂	457,6

	teplota varu, K	α , Å ³
He	4,6	0,20
Ne	27,3	0,39
Ar	87,5	1,62
Kr	120,9	2,46

Teplota varu vzácných plynů, K

Vliv velikosti molekuly na velikost Londonových sil

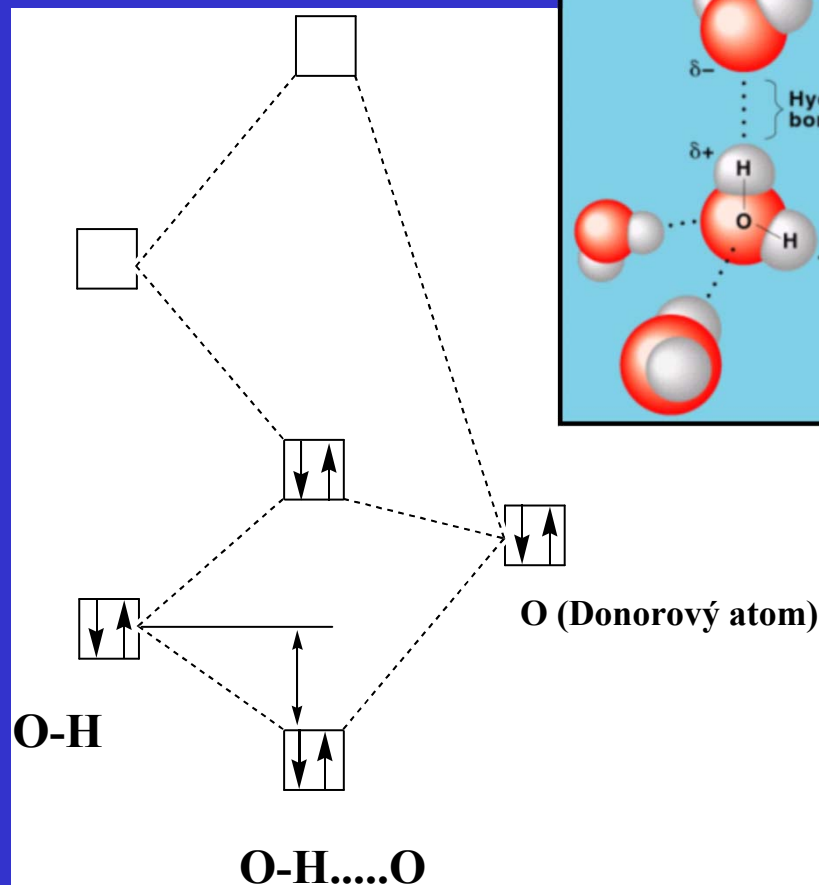

Vodíková vazba

H s elektronegativními atomy (F, O, N, C,...)

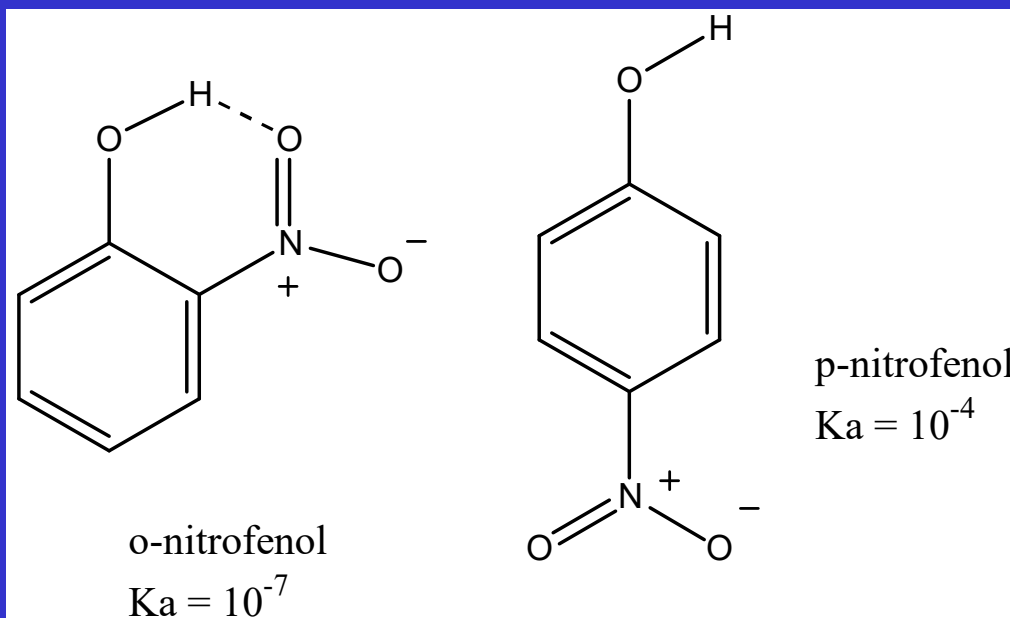

Vazba	E, kJ/mol
F-H \cdots F	160
O-H \cdots N	30
O-H \cdots O	20
N-H \cdots N	13
N-H \cdots O	8

Vodíková vazba

Intramolekulární vodíková vazba

Konstanta kyselosti

$$K_a = \frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA]}$$

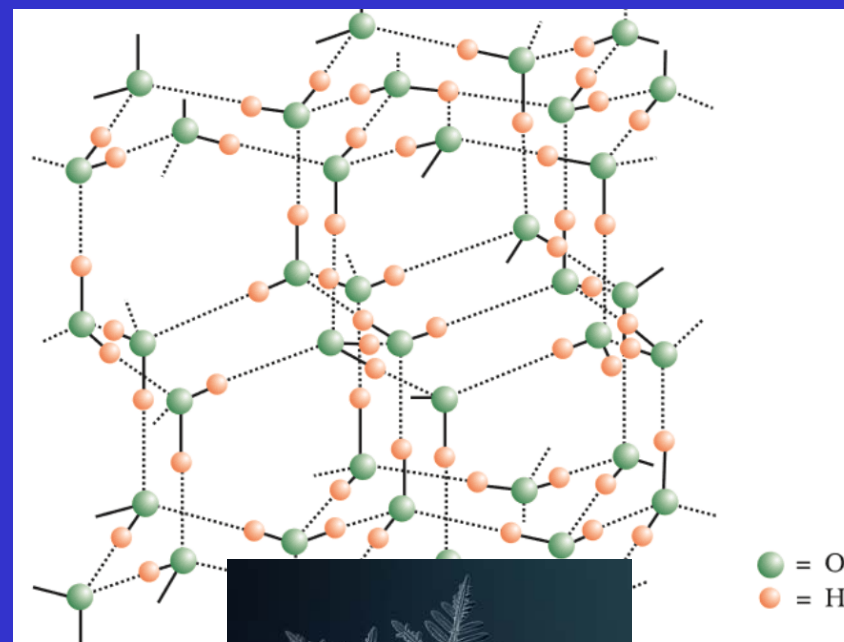
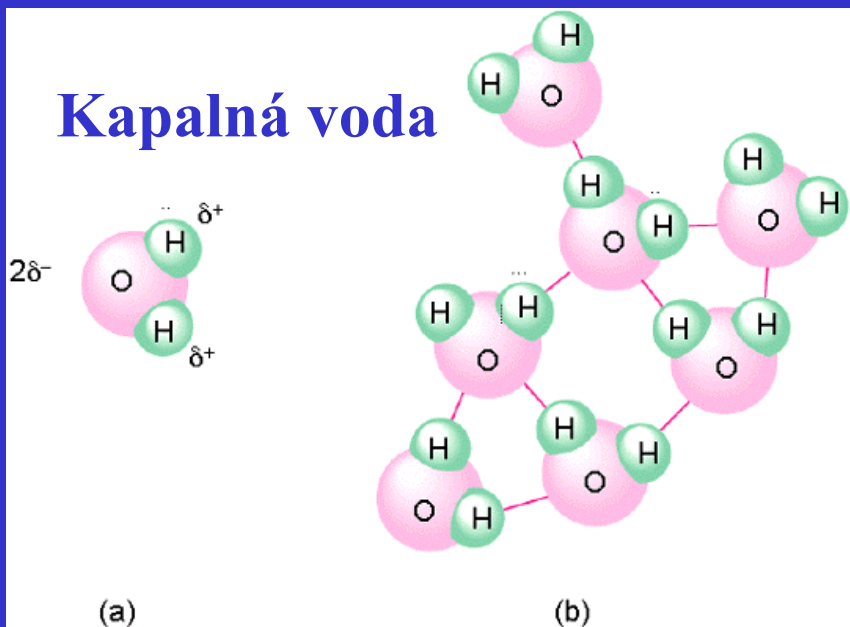
Snížená kyselost OH skupiny (konstanta kyselosti K_a)
v důsledku tvorby vodíkové vazby

Vodíková vazba

Intermolekulární

Struktura ledu

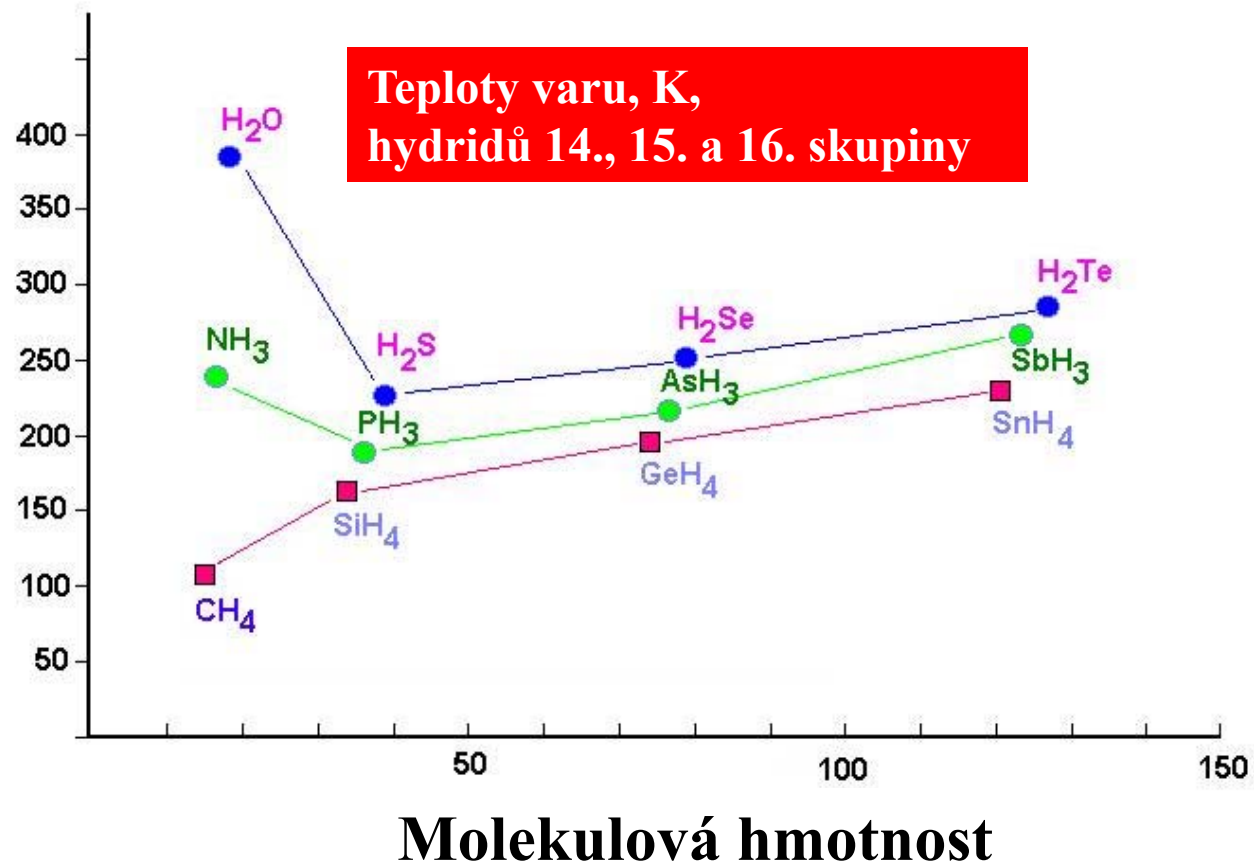
Kapalná voda

Vodíková vazba

Vazba	Vzdálenost (Å)	Rozmezí (Å)
N-H...N	3.10	2.88-3.38
N-H...O		
- Amid NH	2.93	2.55-3.04
- Amino NH	3.04	2.57-3.22
N-H...F	2.78	2.62-3.01
N-H...Cl	3.21	2.91-3.52
O-H...N	2.80	2.62-2.93
O-H...O		
- Alkohol OH	2.74	2.55-2.96
- Voda OH	2.80	2.65-2.93
O-H...Cl	3.07	2.86-3.21

Vodíková vazba

HF₂⁻ hydrogendifluorid

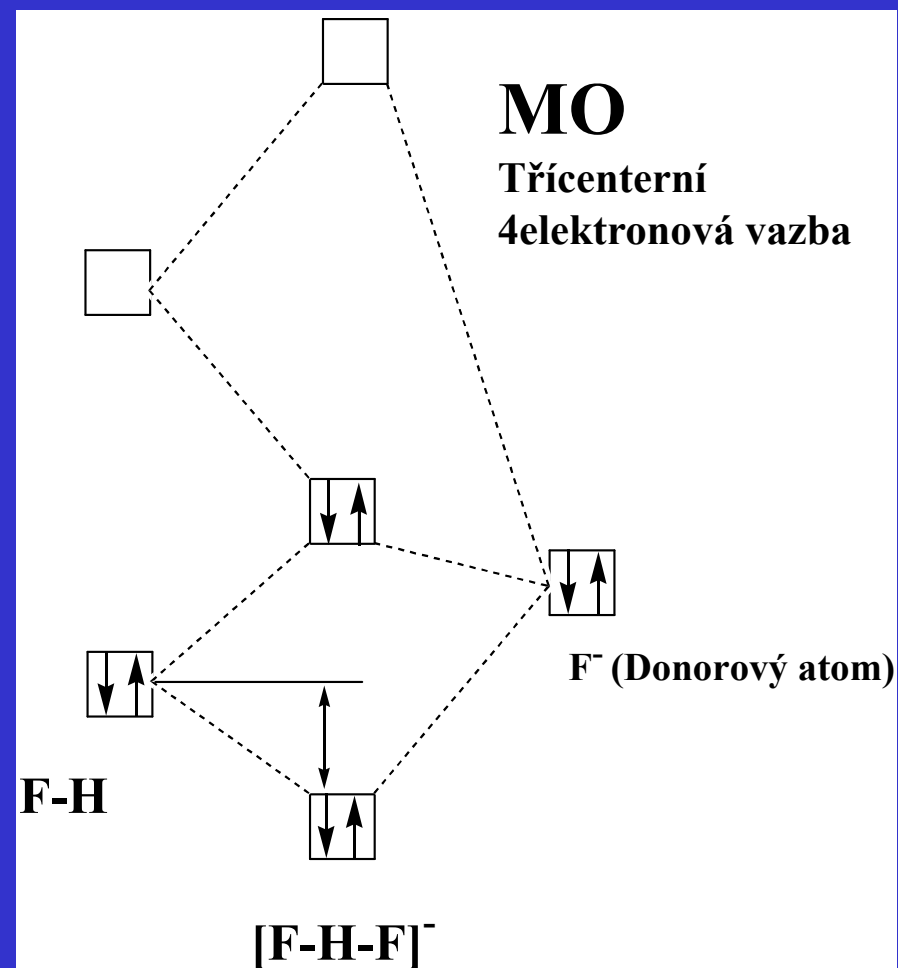

Lineární - vazebný úhel
F–H–F = 180°

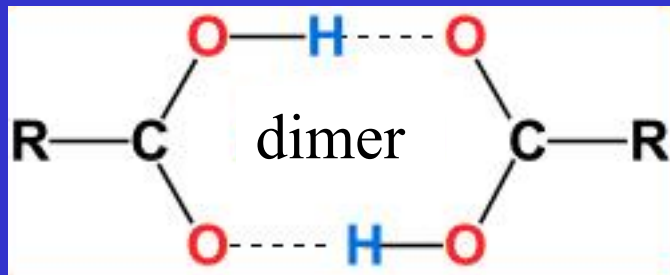
Nejsilnější známá H-vazba
155 kJ mol⁻¹

Symetrické rozložení
vazebných délek H–F 114 pm

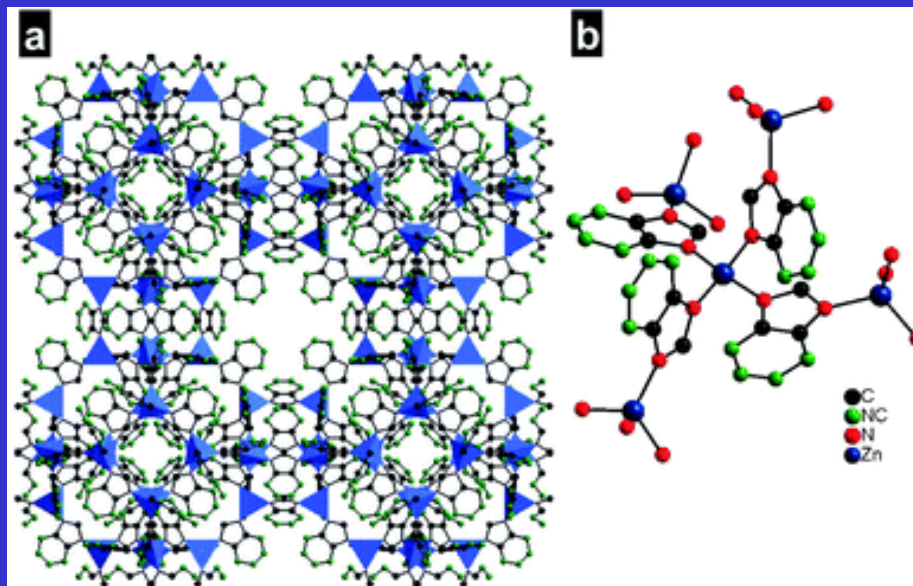
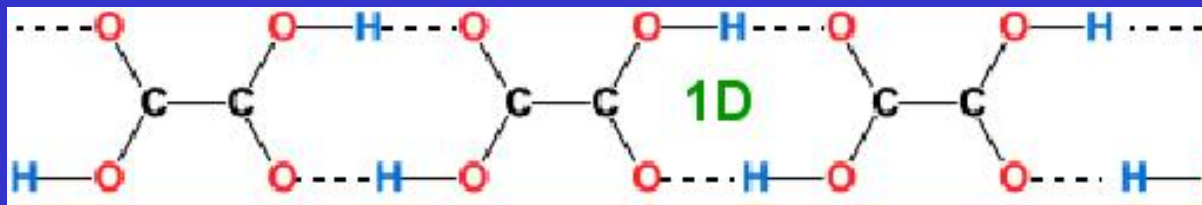
Autodisociace HF
 $2 \text{ HF} \rightleftharpoons \text{H}_2\text{F}^+ + \text{HF}_2^-$

Vodíková vazba

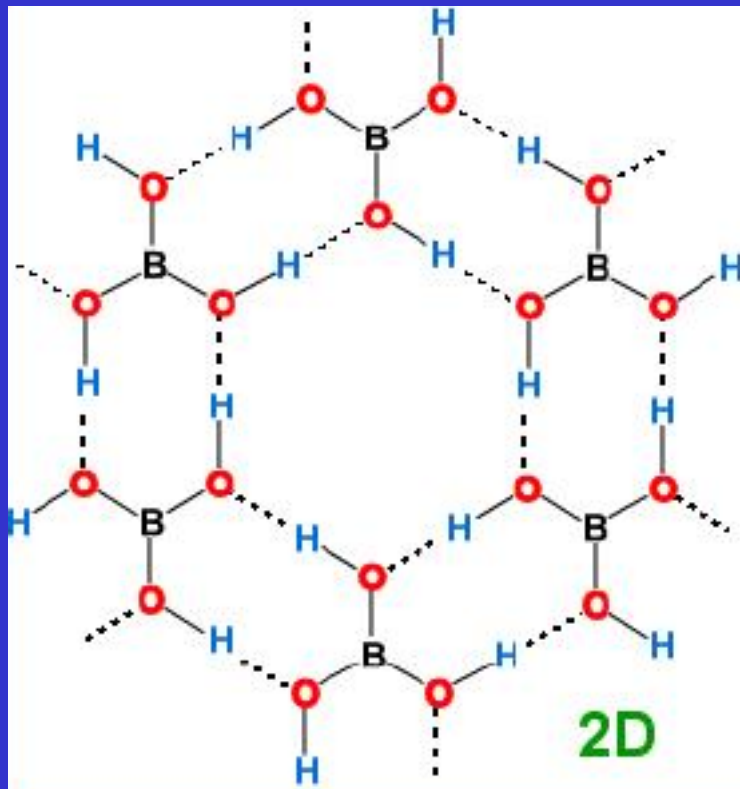
Krystalové inženýrství
Samouspořádání

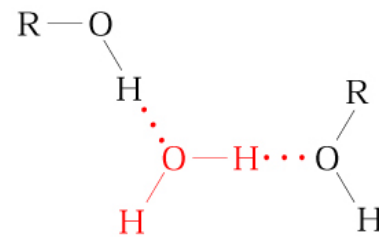
Supramolekulární
systémy - 3D

Vodíková vazba

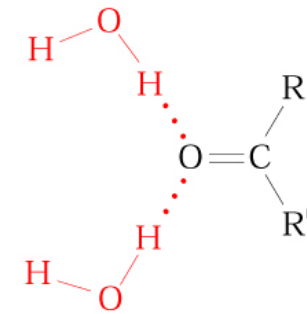
Kyselina boritá

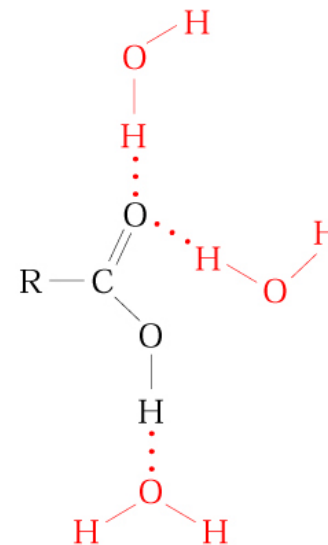
(a)

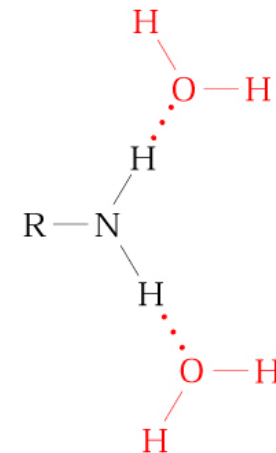
(b)

(c)

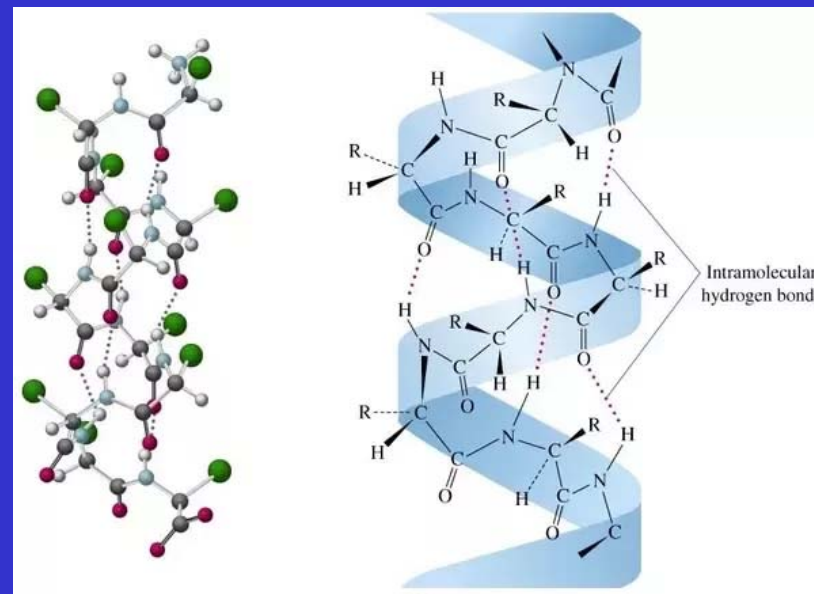
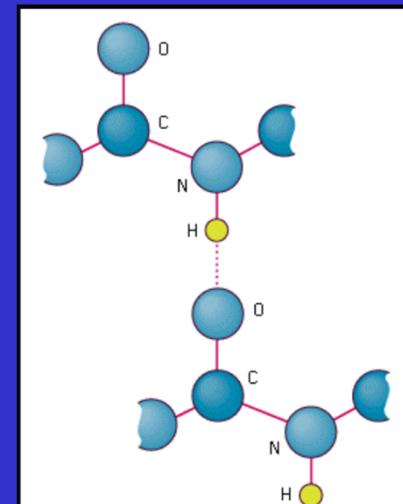
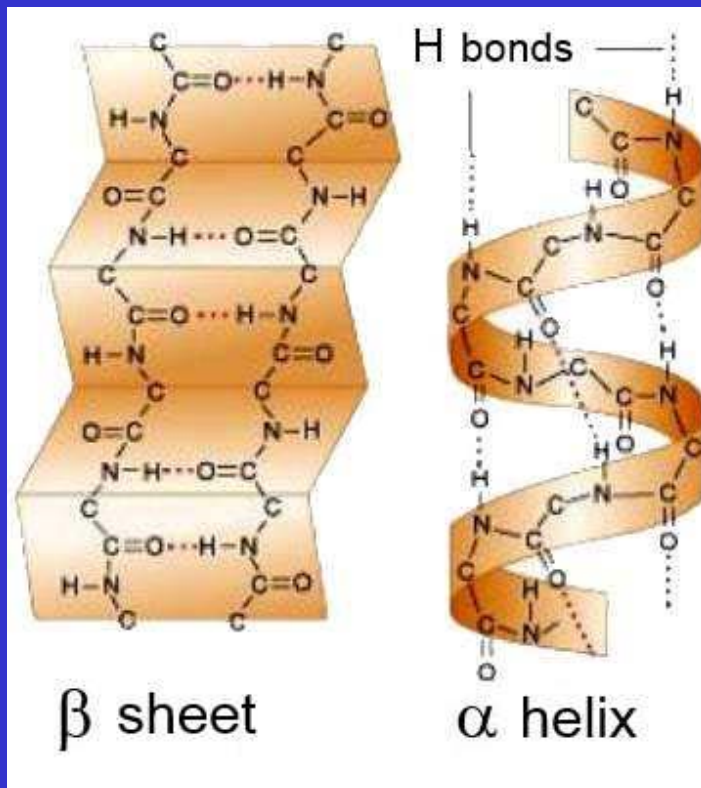

(d)

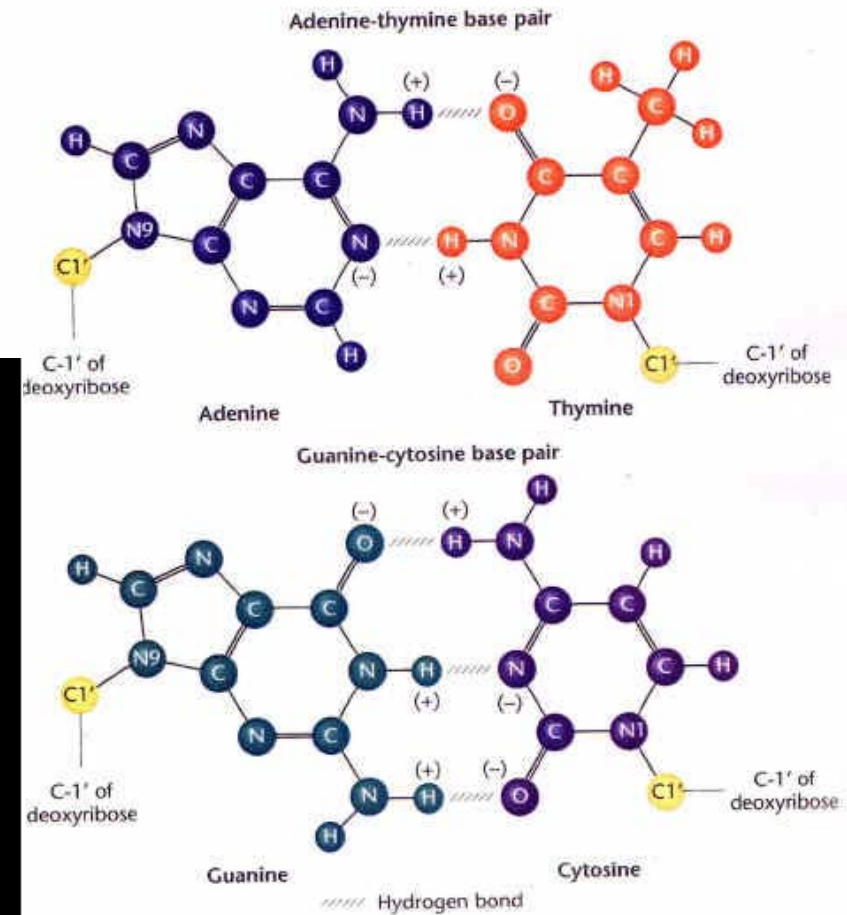
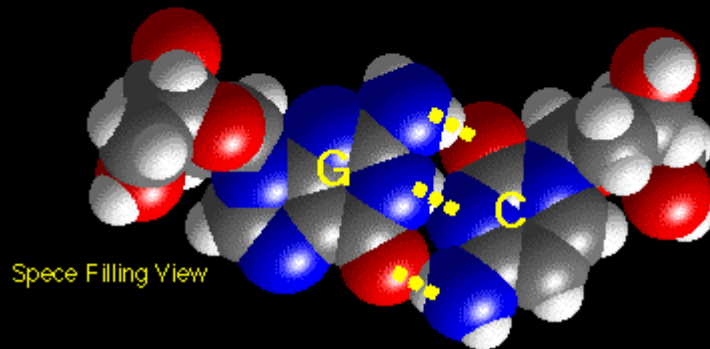
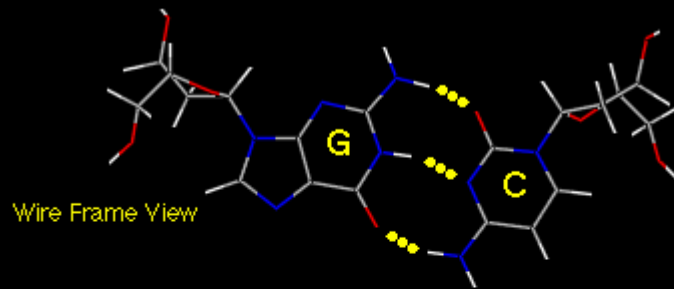
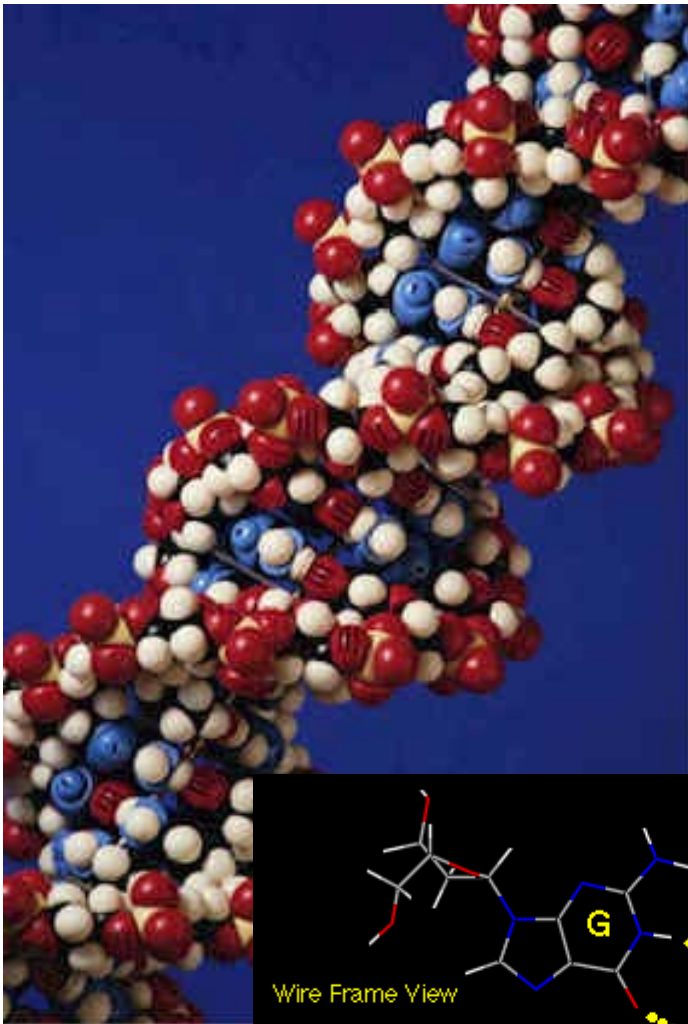
Struktura proteinů

Sekundární struktura

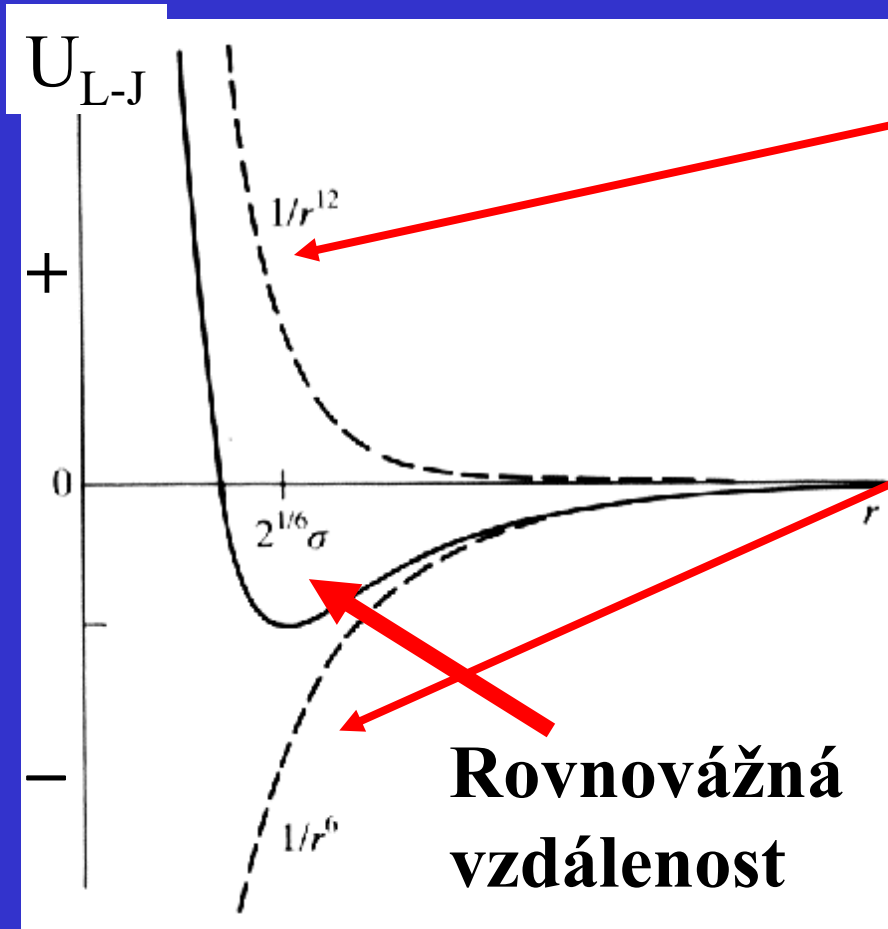

Struktura DNA

A-T
G-C

Rovnováha přitažlivých a odpudivých sil

Odpudivé síly (Pauli)

Repulze elektronových oblaků

$$U = 1/r^{12}$$

Přitažlivé síly (v.d. Waals)

$$U = -1/r^6$$

Lennard-Jonesův potenciál

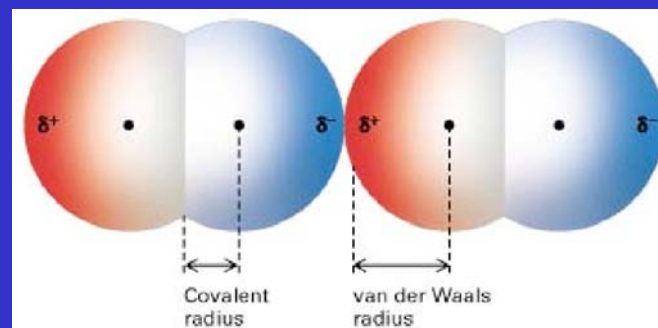
$$U_{L-J} = A \frac{1}{r^{12}} - B \frac{1}{r^6}$$

A, B = konstanty závislé na elektrických vlastnostech molekul

Van der Waalsovy poloměry, Å

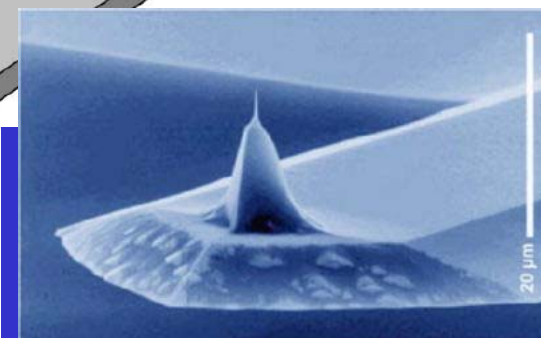
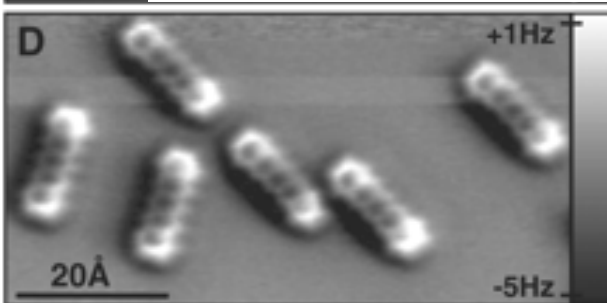
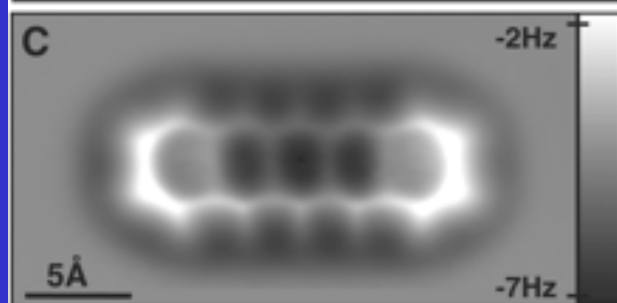
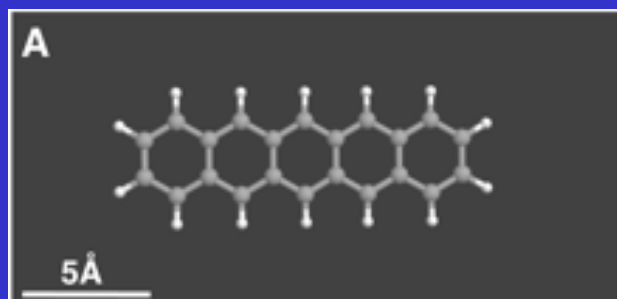
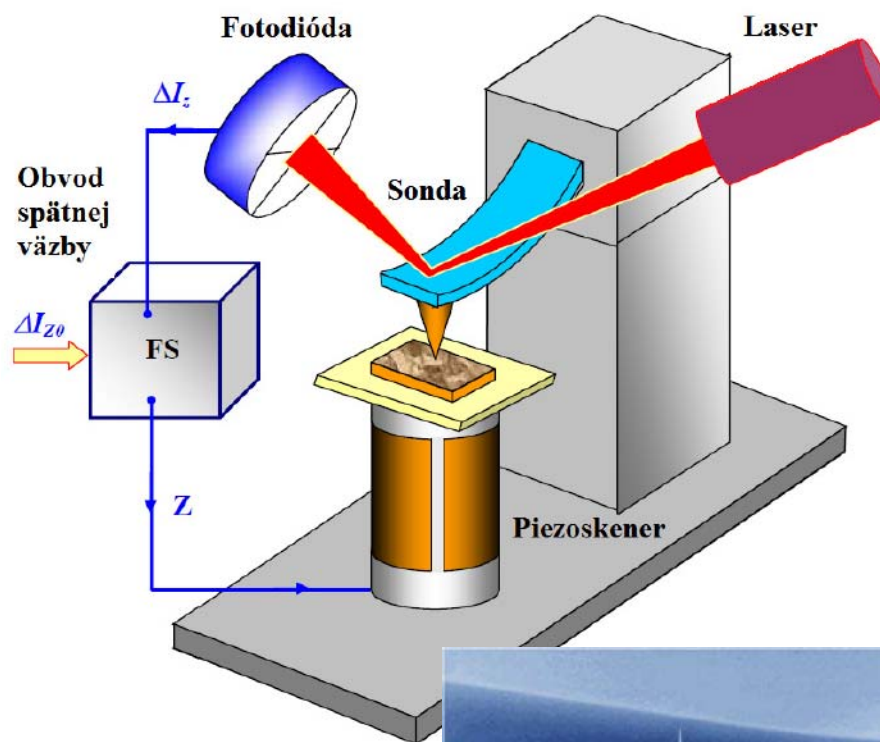
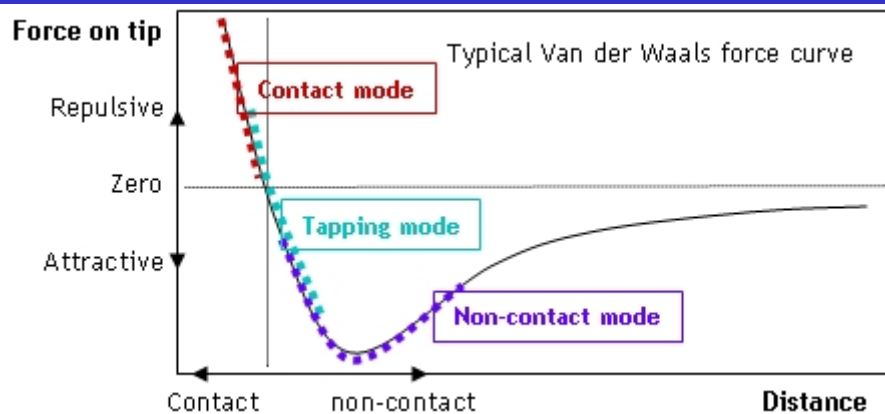
Atomový poloměr O 0,73 Å
 Iontový poloměr O²⁻ 1,40 Å

Van der Waalsův
 poloměr O 1,52 Å

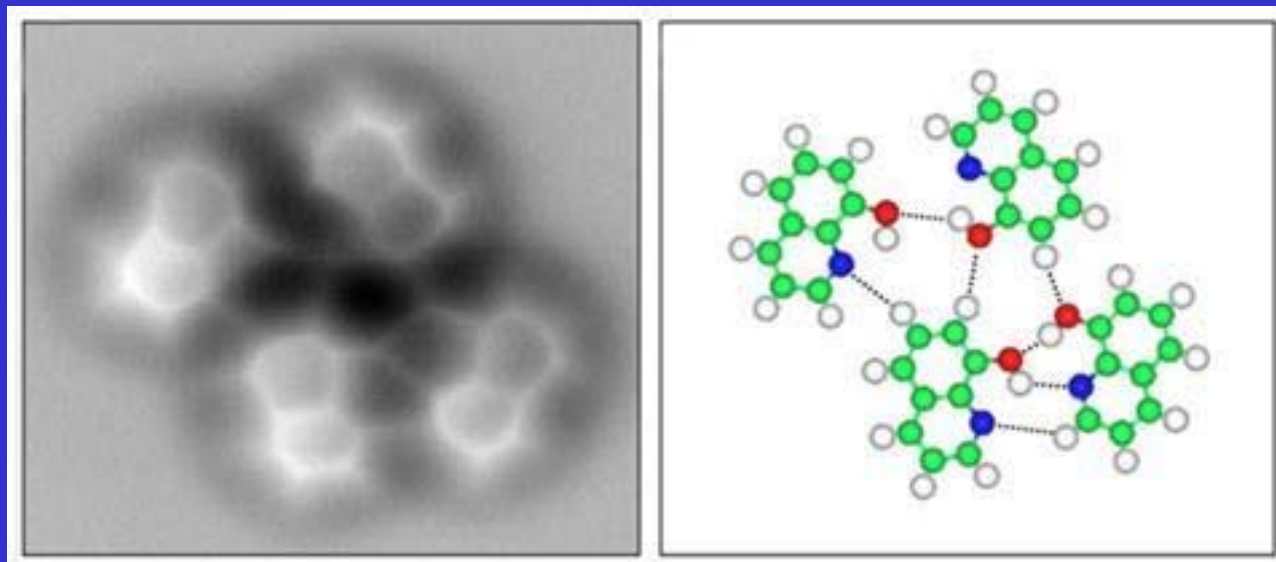

H 1.20	Ar 1.88	As 1.85	F 1.47
C 1.70	Zn 1.39	Ga 1.87	Cl 1.75
Cu 1.40	Cd 1.58	In 1.93	Br 1.85
He 1.40	Hg 1.55	Tl 1.96	I 1.98
K 2.75	Kr 2.02	Li 1.82	Mg 1.73
N 1.55	Na 2.27	Ne 1.54	Ni 1.63
O 1.52	P 1.80	Pb 2.02	Pd 1.63
Pt 1.72	S 1.80	Se 1.90	Si 2.10
Sn 2.17	Te 2.06	Xe 2.16	
Ag 1.72	Au 1.66		

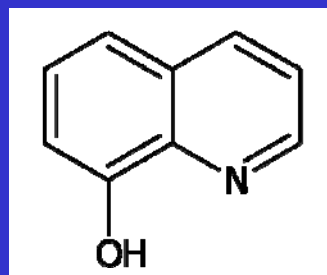
Mikroskopie atomárních sil AFM

AFM zobrazení vodíkové vazby

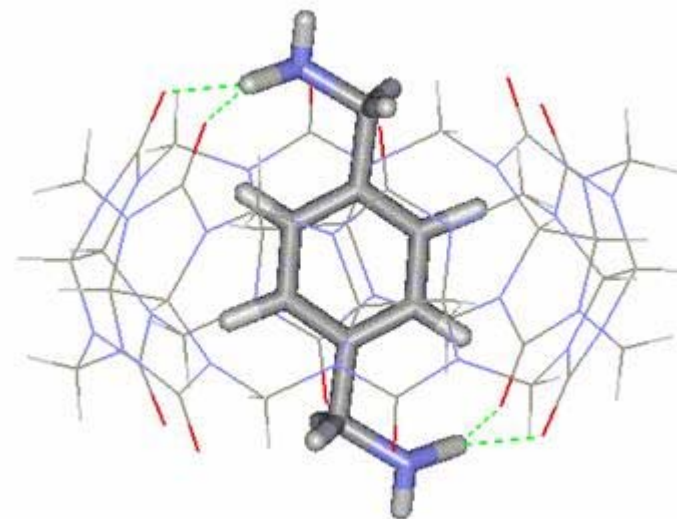
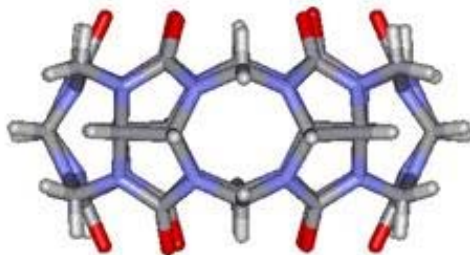
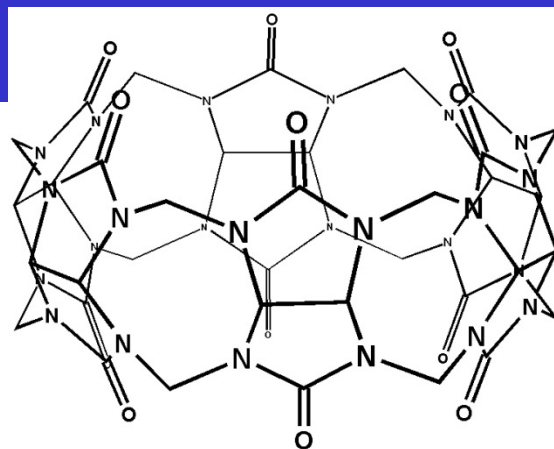
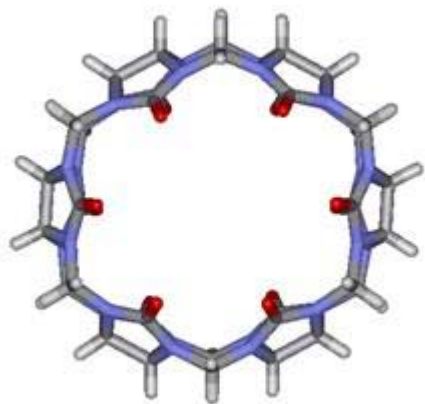

8-hydroxychinolin na Cu(111)

Supramolekulární chemie

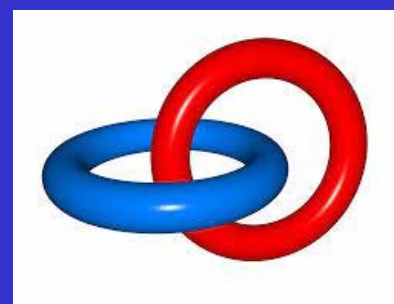
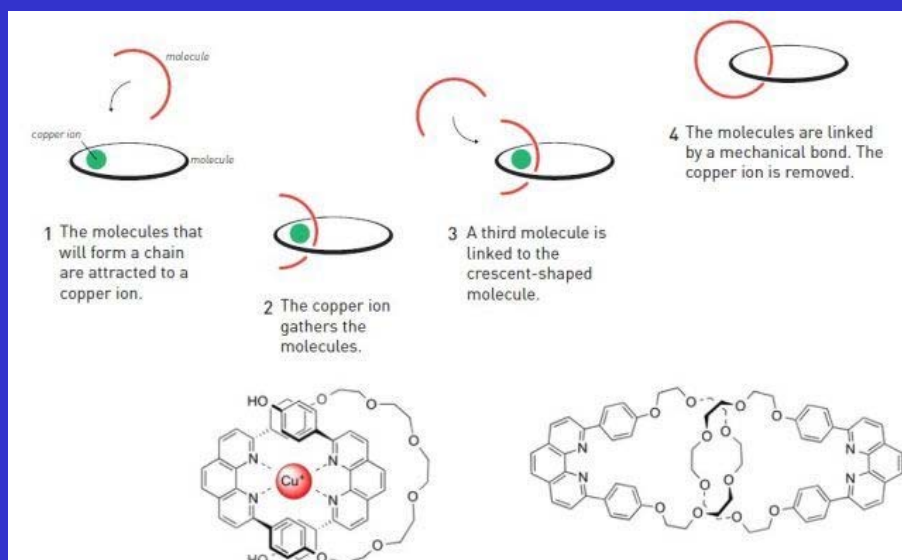
Cucurbiturily

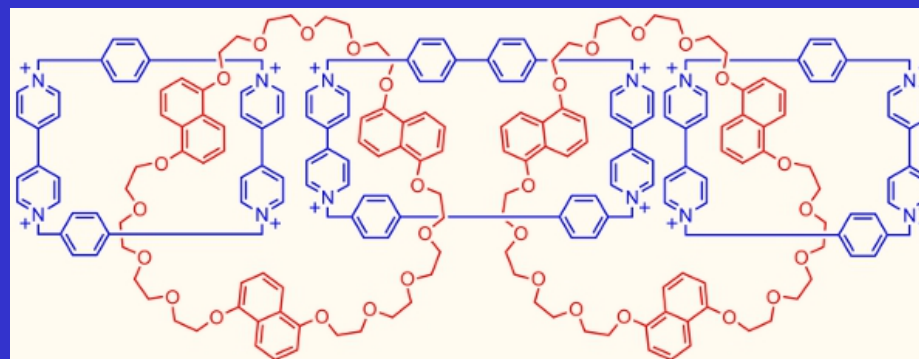
Hostovská molekula uvnitř
hostitelské molekuly
Van der Waalsovy vazby

Supramolekulární chemie

1983 Katenan – topologická/mechanická vazba

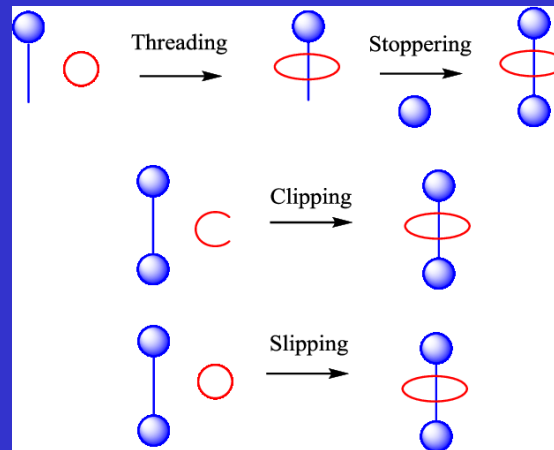
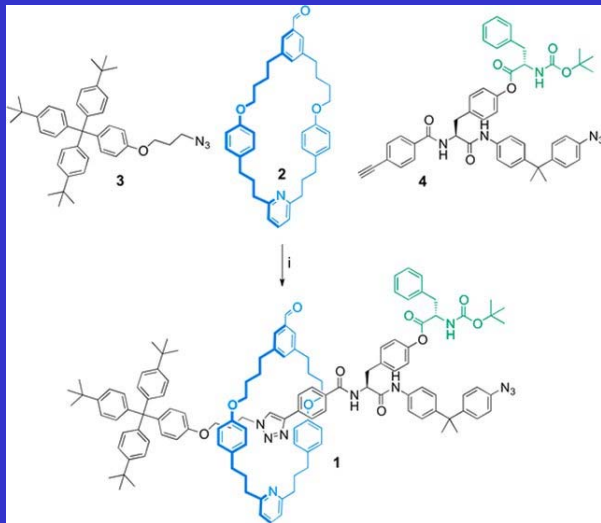

Jean-Pierre Sauvage
1944
NP za Chemii 2016

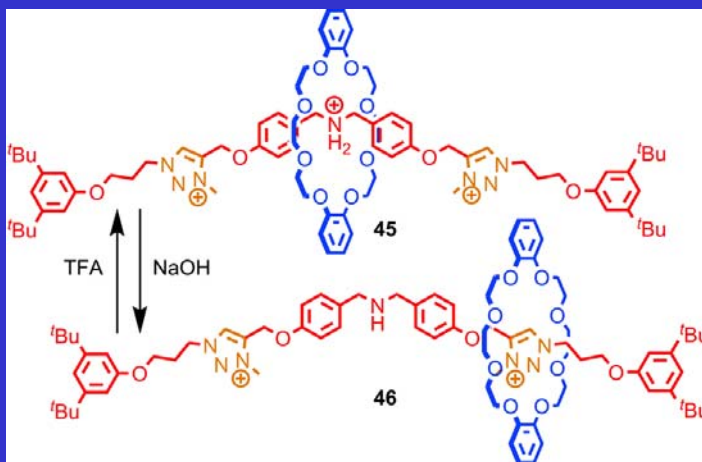

Supramolekulární chemie

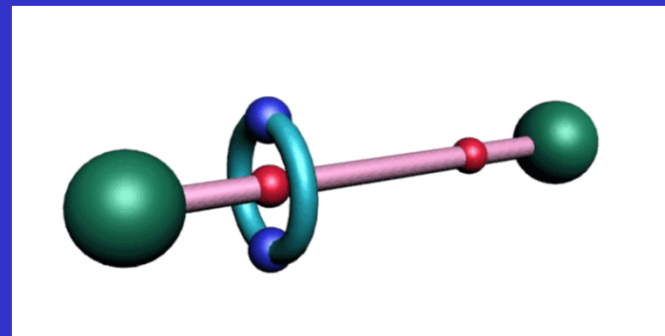
1991 Rotaxan – topologická/mechanická vazba

Fraser Stoddart
1942
NP za Chemii 2016

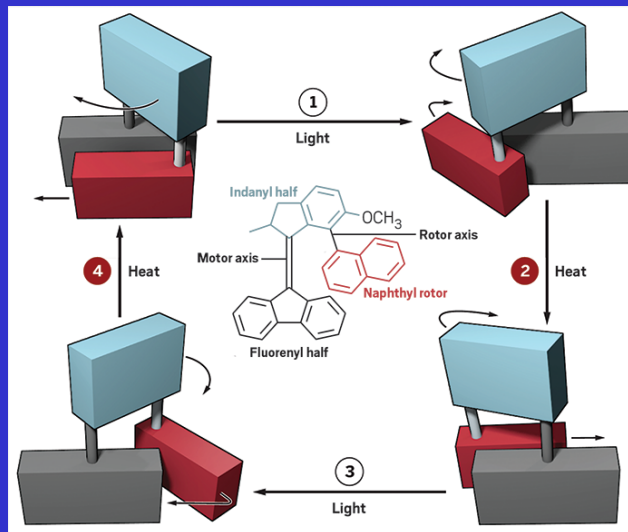
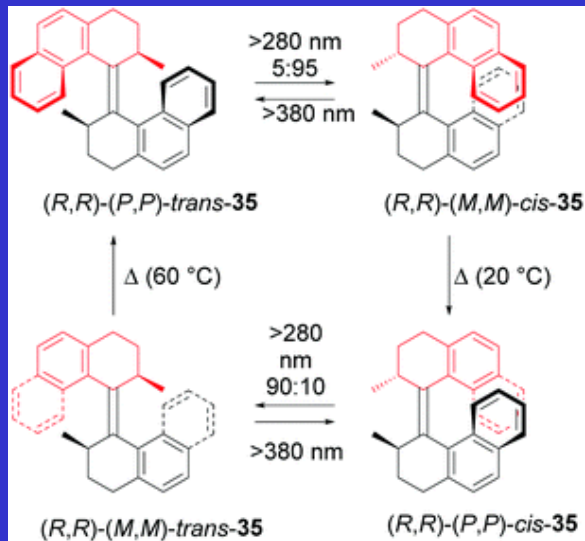

Molekulární kyvadlová doprava

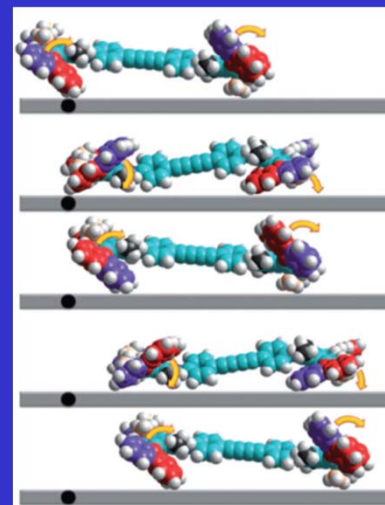
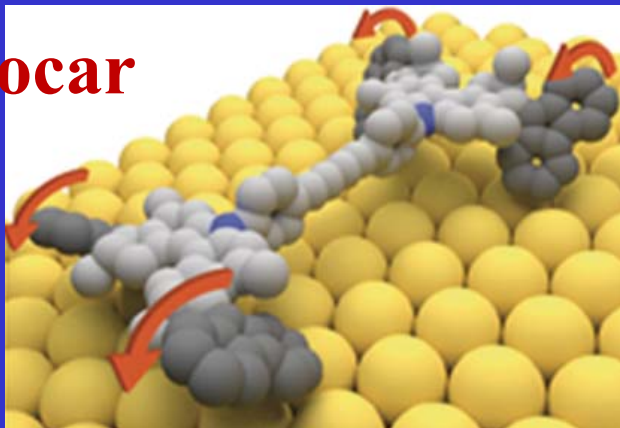
Supramolekulární chemie

1999 Molekulární motor

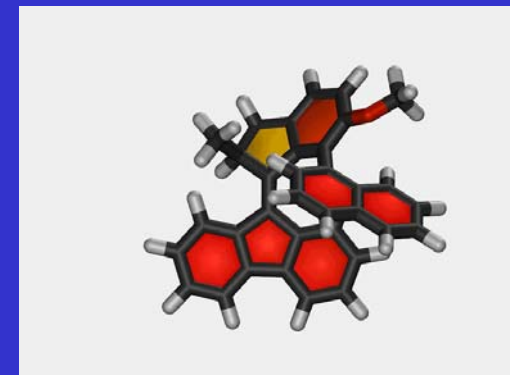

Bernard L. Feringa
 1951
 NP za Chemii 2016

Nanocar

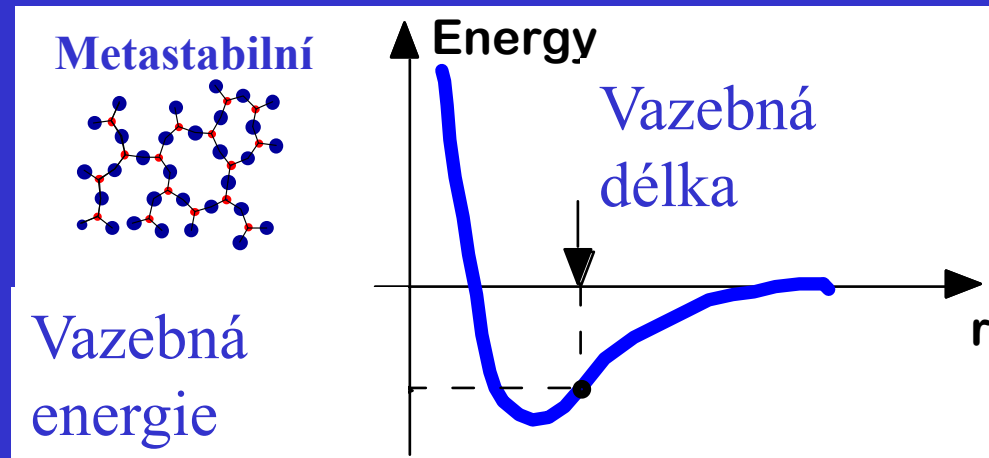
Jednosměrný rotor

Pevné látky

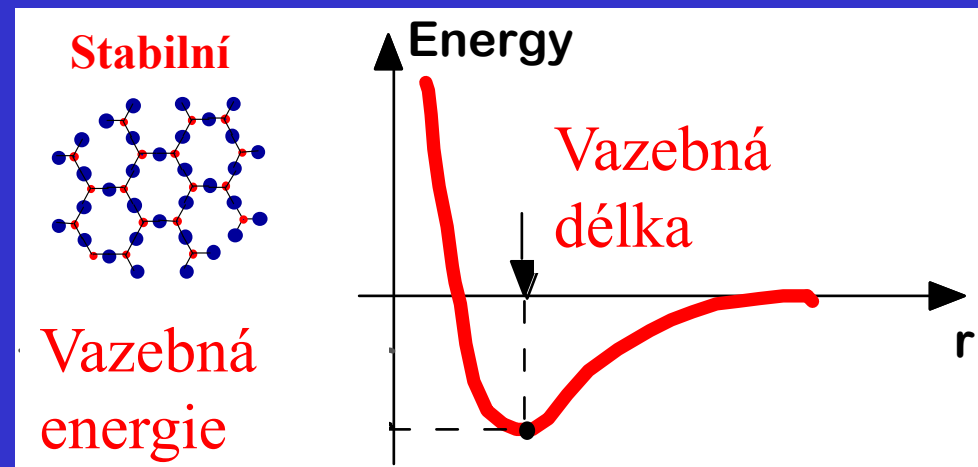
Amorfní

- nepravidelné vnitřní uspořádání
- *izotropie* fyzikálních vlastností
- termodynamicky nestabilní

Krystalické

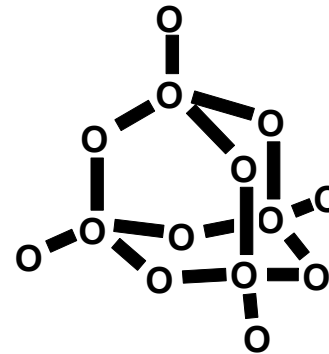
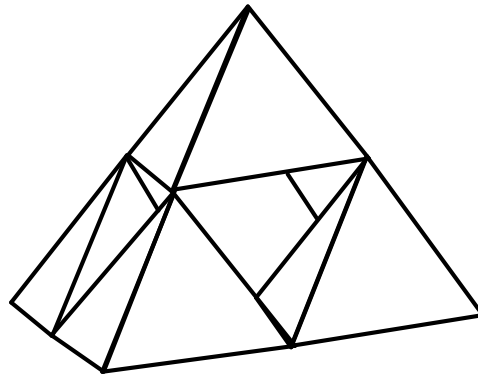
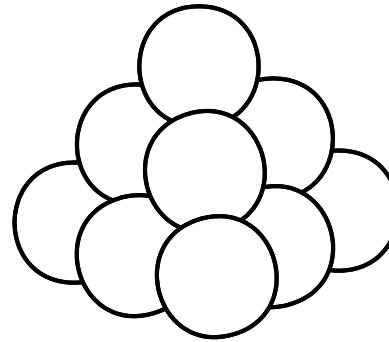
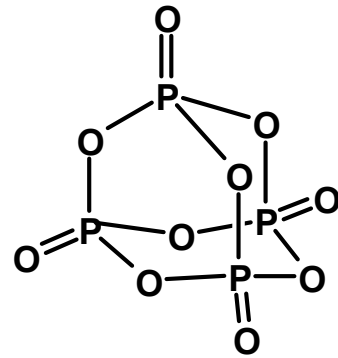
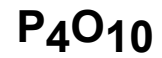
- pravidelné vnitřní uspořádání
- *anizotropie* fyzikálních vlastností = různé v různých směrech (pro symetrii nižší než kubickou)

Krystalické látky

- Kovové (Cu, Fe, Au, Ba, slitiny CuAu)
atomy kovu, kovová vazba
- Iontové (NaCl, CsCl, CaF₂, ...)
kationty a anionty, elektrostatická interakce
- Kovalentní (C-diamant, grafit, SiO₂, AlN,...)
atomy, kovalentní vazba
- Molekulární (Ar, C₆₀, HF, H₂O, CO₂, organické sloučeniny, proteiny)
molekuly, van der Waalsovy a vodíkové interakce

Modely struktur

Koordinální
polyedry

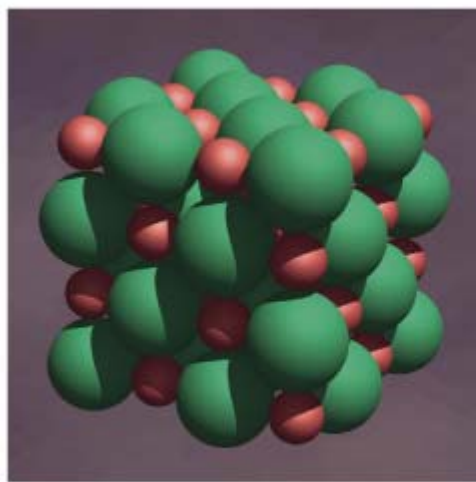
Atomy
vyplňující
prostor

Atomy a vazby

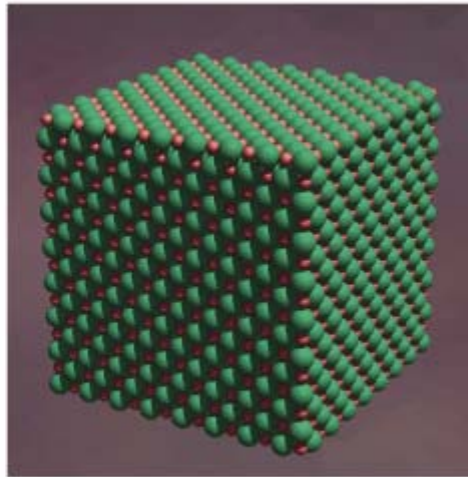
Krystalické látky

Pravidelné vnitřní uspořádání

Periodické opakování **stejných** stavebních jednotek na krystalové **mřížce**

(a)

(b)

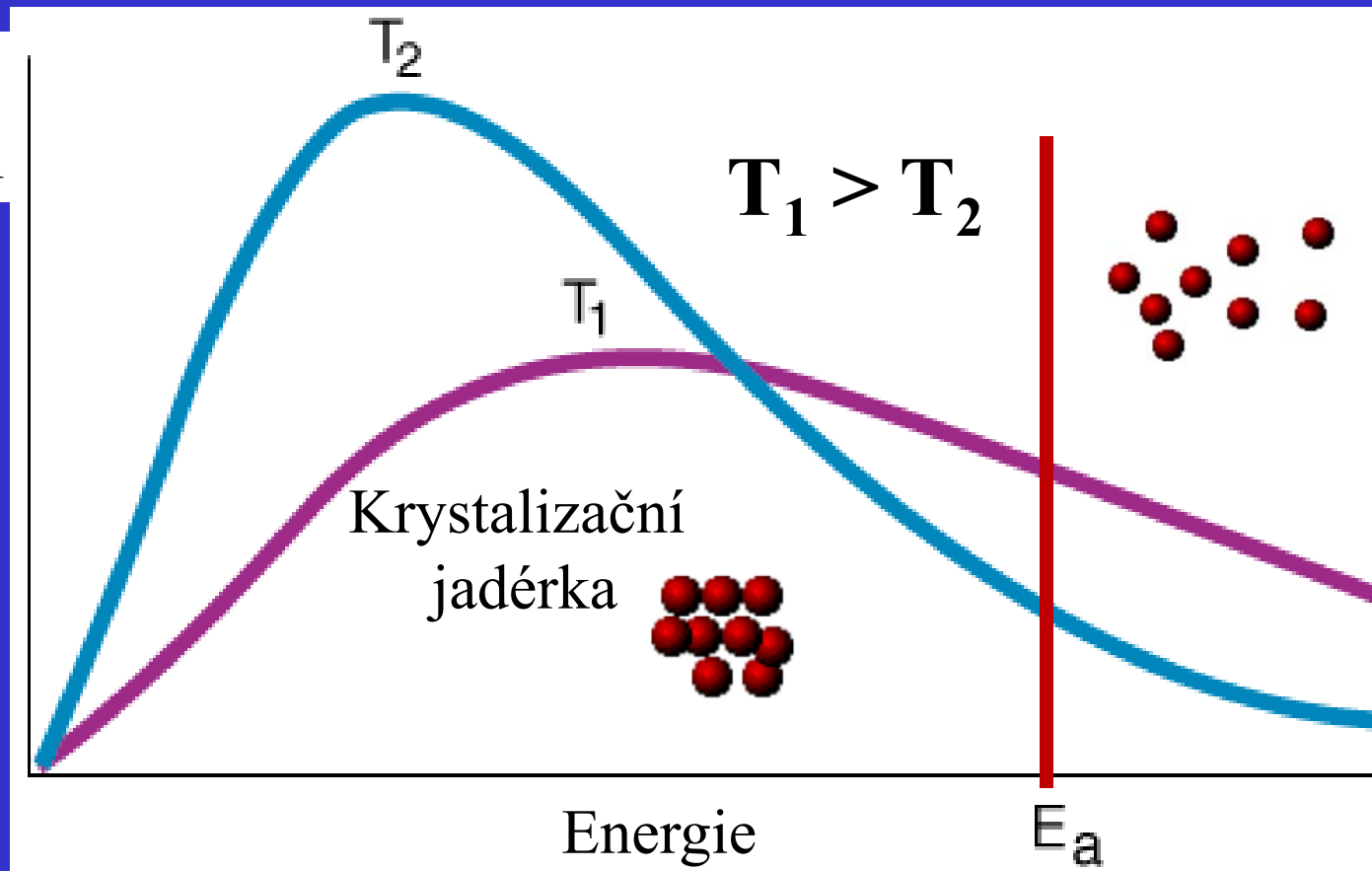
(c)

Přechod do pevného skupenství

Boltzmanovo rozdělení

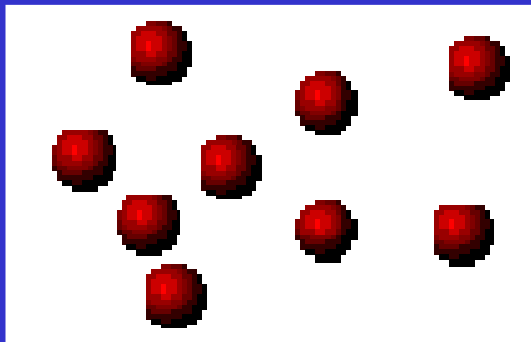
– při ochlazování klesá kinetická energie

Počet
molekul

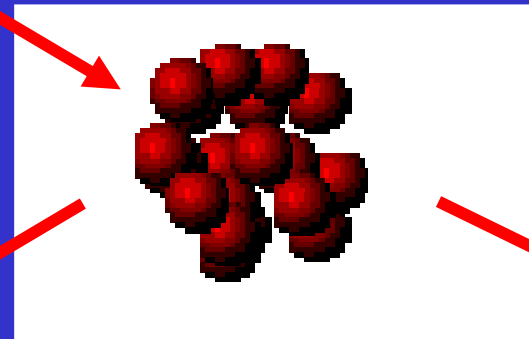
Vznik nukleačních center

Ochlazování = klesá kinetická energie

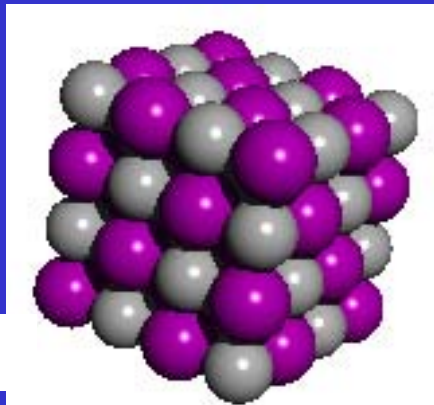
Roztok nebo tavenina

Ochlazení – nukleace =
náhodné a dočasné
vytvoření krystalizačního
jadérka

Krystalizační jádérko

Rozpad

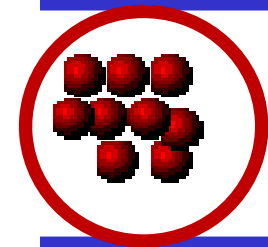
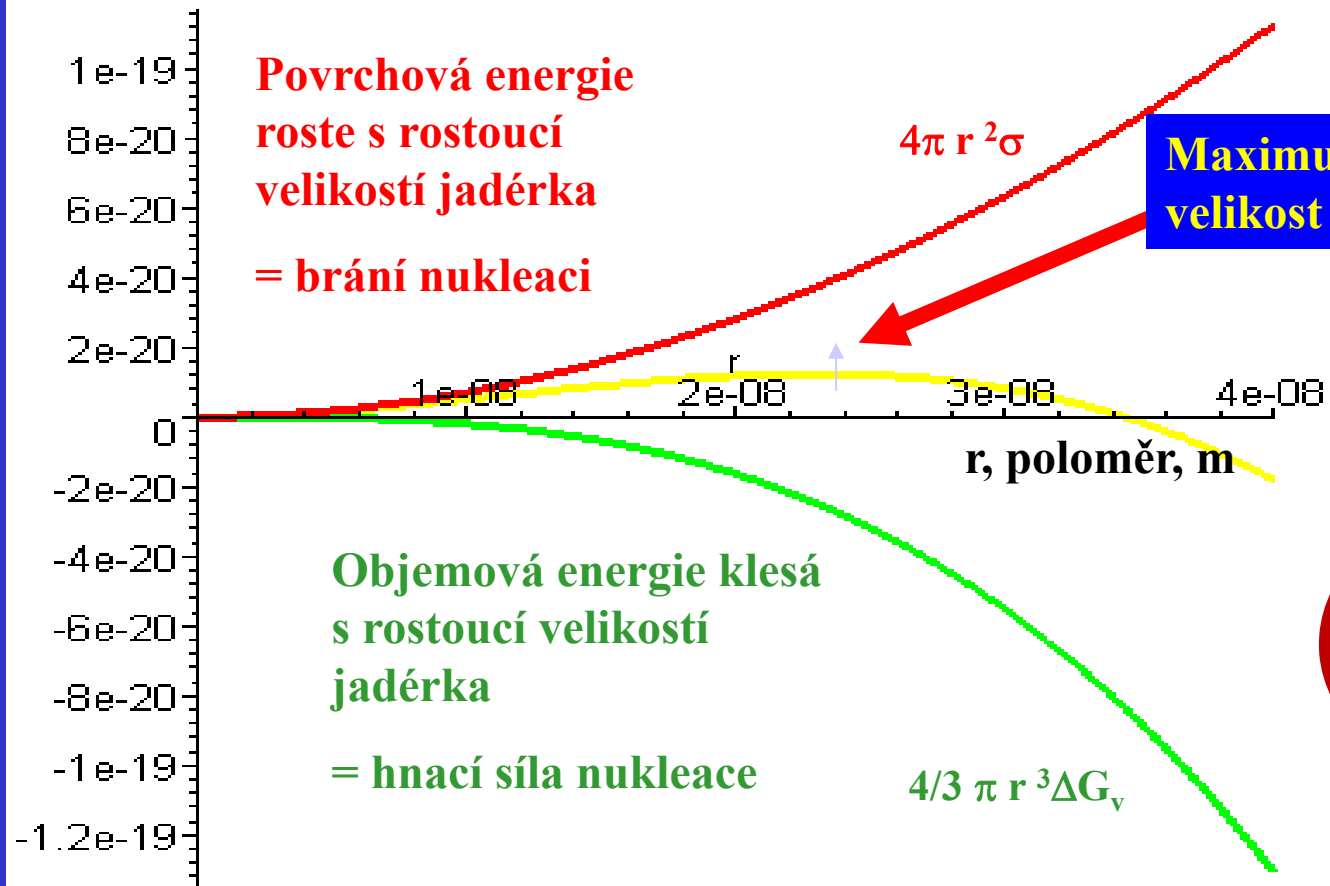
Krystal

Růst krystalu

Nukleace

$\Delta G_{\text{Nukleace}}$

$$\Delta G = \frac{4}{3} \pi r^3 \Delta G_v + 4\pi r^2 \sigma$$

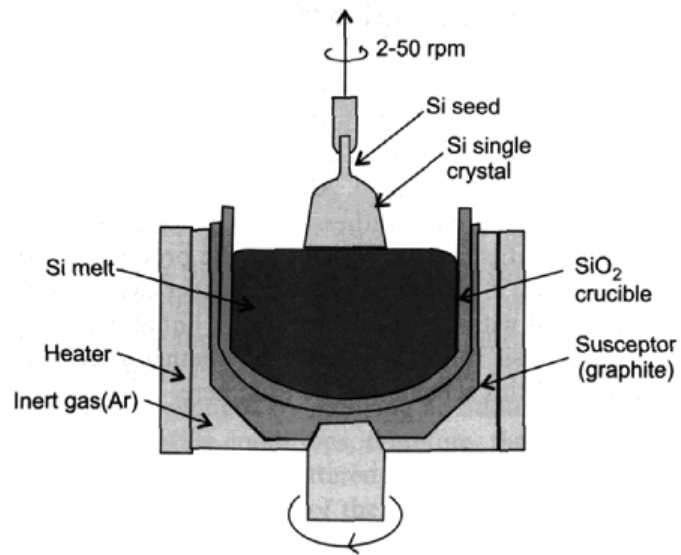

**Jan Czochralski
(1885–1953)**

Příprava monokystalů

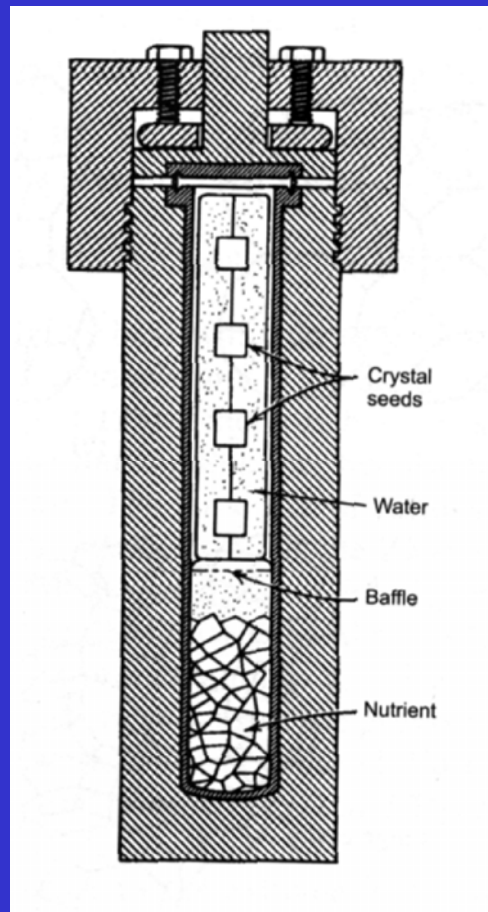
monokystal Si
průměr = 300 mm
délka = 2 m
m = 265 kg

Hydrotermální metoda

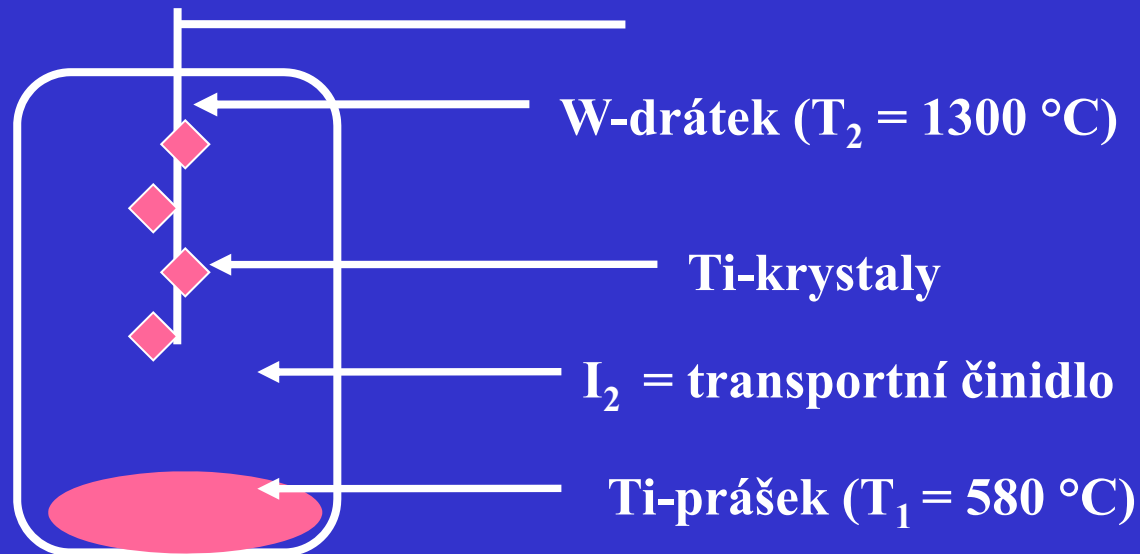
Teplotní gradient
Zárodečný krystal

Jeskyně Naica, Mexiko
 $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

Vysokotlaký autokláv

Van Arkelova metoda

Ti
Bod tání 1668 °C

Rovnovážná reakce, exothermní:

transport z chladnějšího na horký konec

Krystalizace z roztoku

KDP krystaly
(KH_2PO_4)

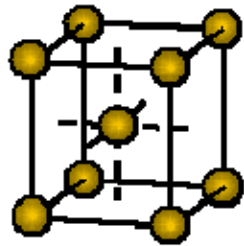
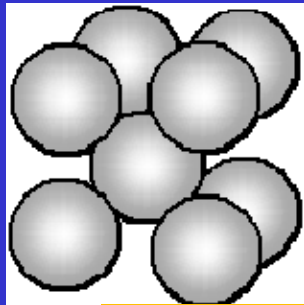
Přesycený roztok

Očkování

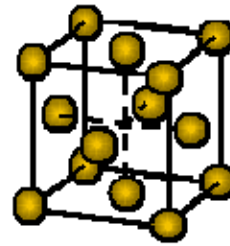
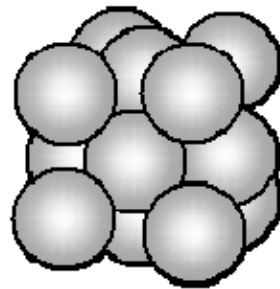
Pomalé chlazení

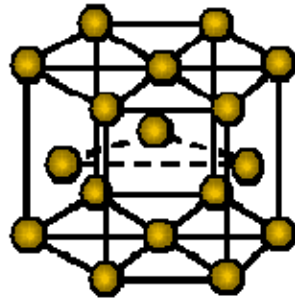
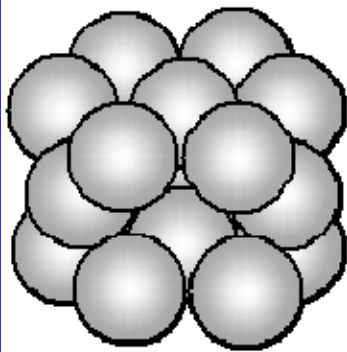
Struktura kovů

BCC

CCP = FCC

HCP

BCC

Tělesně centrovaná kubická mřížka

CCP

**Nejtěsnější kubické uspořádání
= FCC**

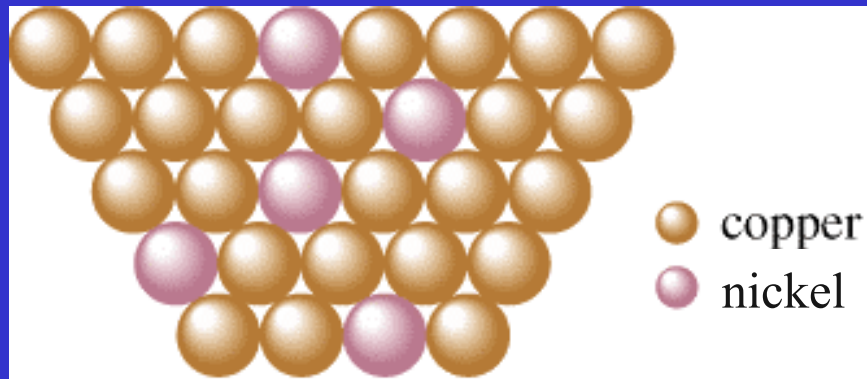
Plošně centrovaná kubická mřížka

HCP

Nejtěsnější hexagonální uspořádání

Slitiny kovů

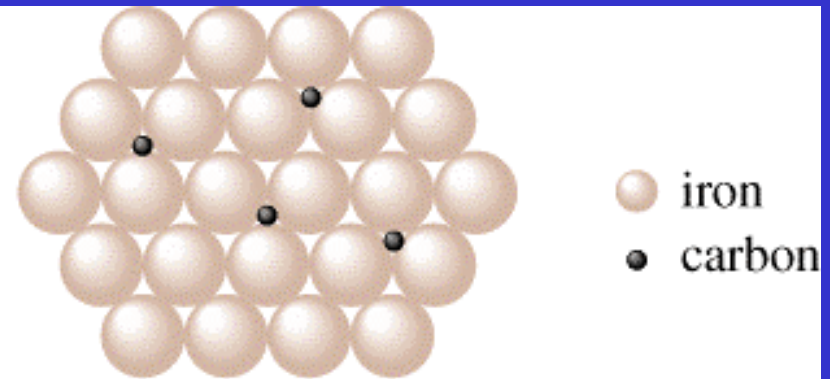
Substituční

Cu-Ni

(a)

Intersticiární

Ocel

(b)

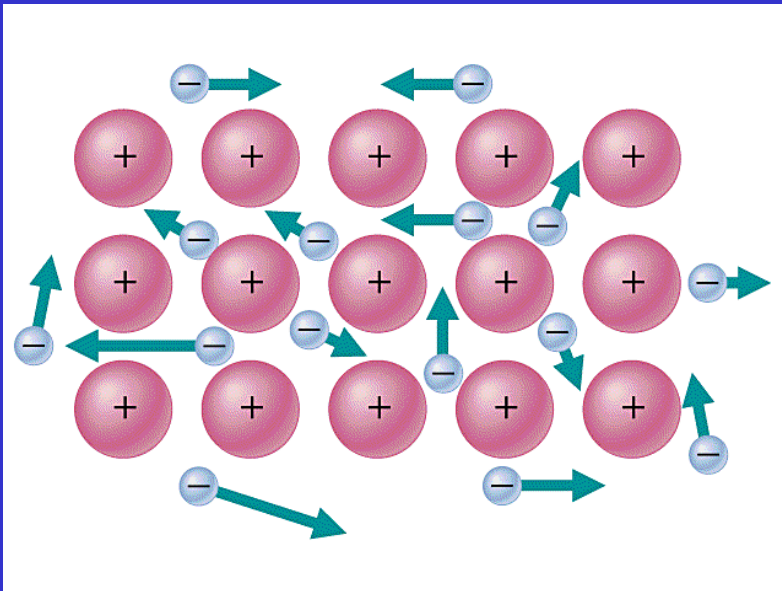
Tuhý roztok
Podobná velikost atomů
Plynulá řada složení
0 - 100 %Cu v Ni

Zaplnění mezer malými atomy
(C, N, H)
Rozpustnost H₂ v Pd
Pokud stálý poměr kov/nekov
Intersticiární sloučenina (Fe₃C)⁶

Kovová vazba

Elektronový plyn

Elektrony se pohybují volně
v poli kladných nábojů jader

Elektrická vodivost:

Elektrický odpor kovu roste s
teplotou – větší kmity atomů

Elektrický odpor kovu roste s
koncentrací nečistot – překážky
pohybu elektronů

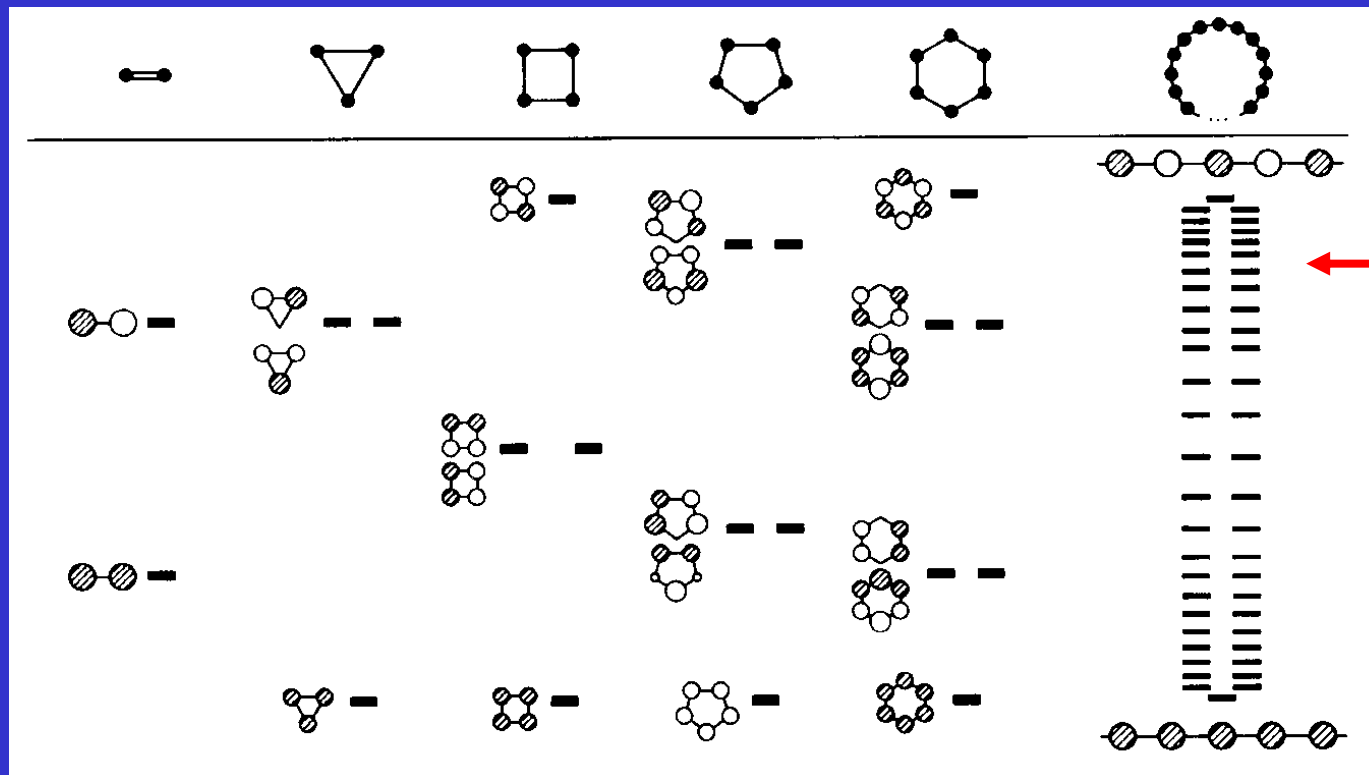
Tepelná vodivost:

Přenos energie elektrony

Pásová teorie

MO pro 2, 3, 4, ..., N_A atomů

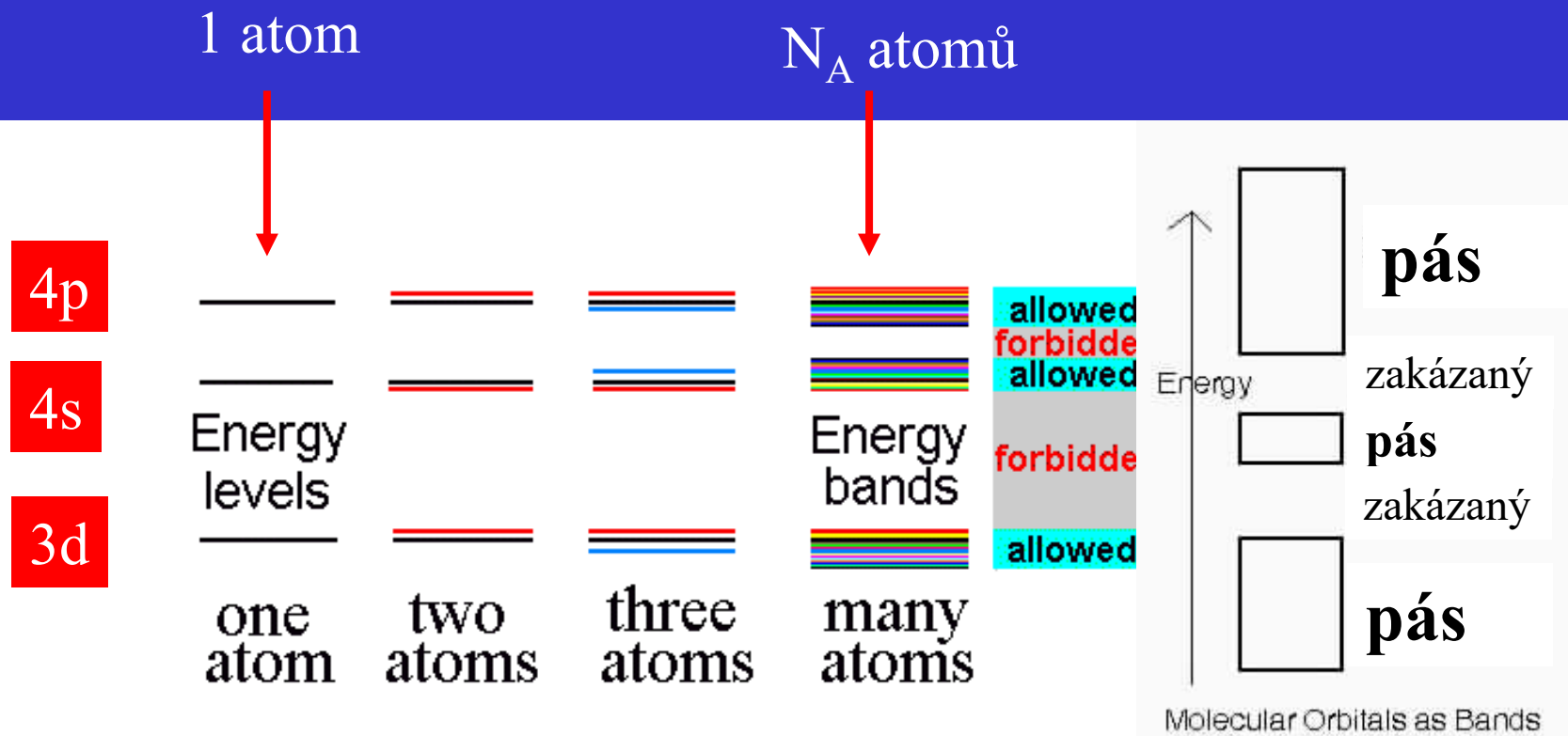
Protivazebné orbitaly = **vodivostní pás**

Mnoho hladin
s velmi
blízkou energií
splyne a
vytvoří pás

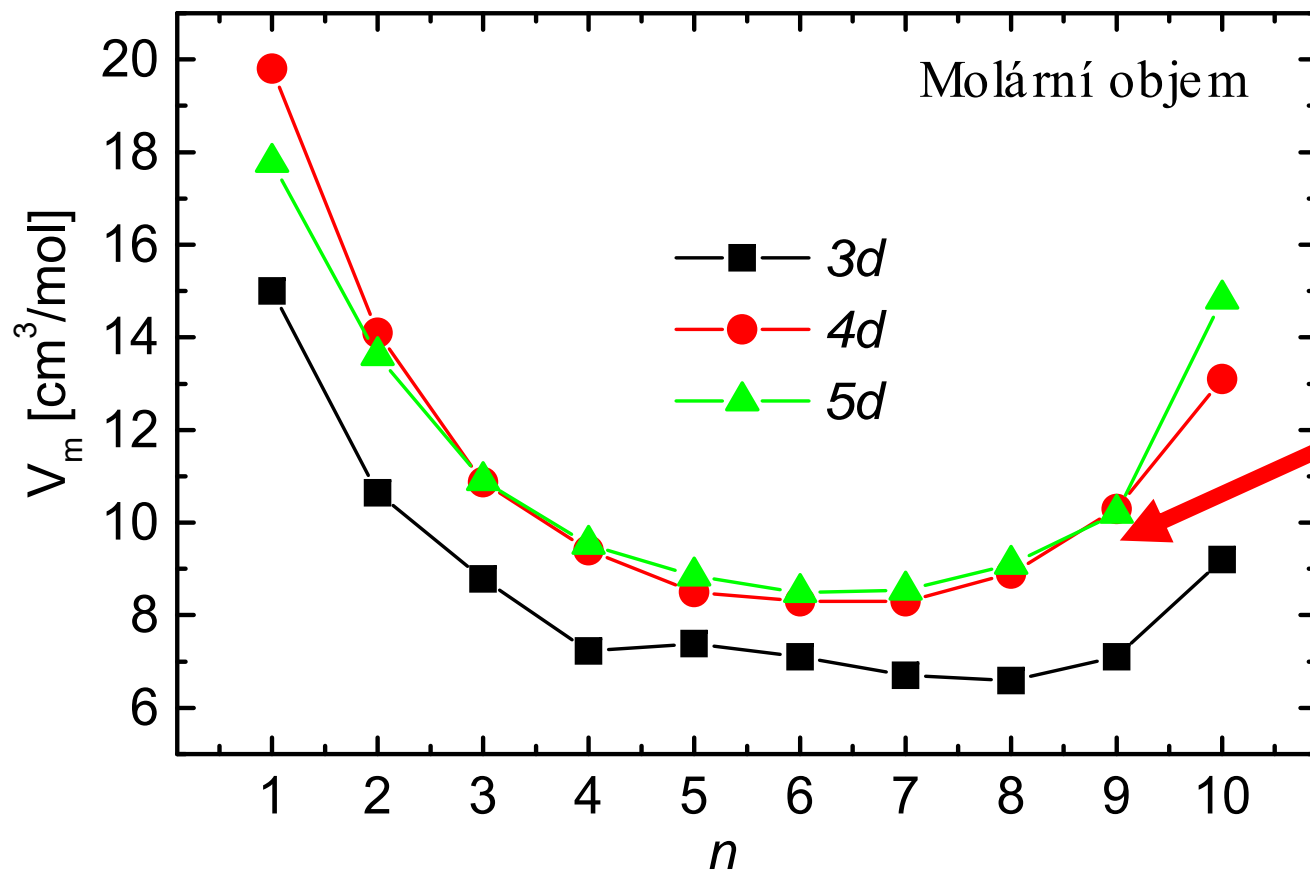
Vazebné orbitaly = **valenční pás**

Pásová teorie

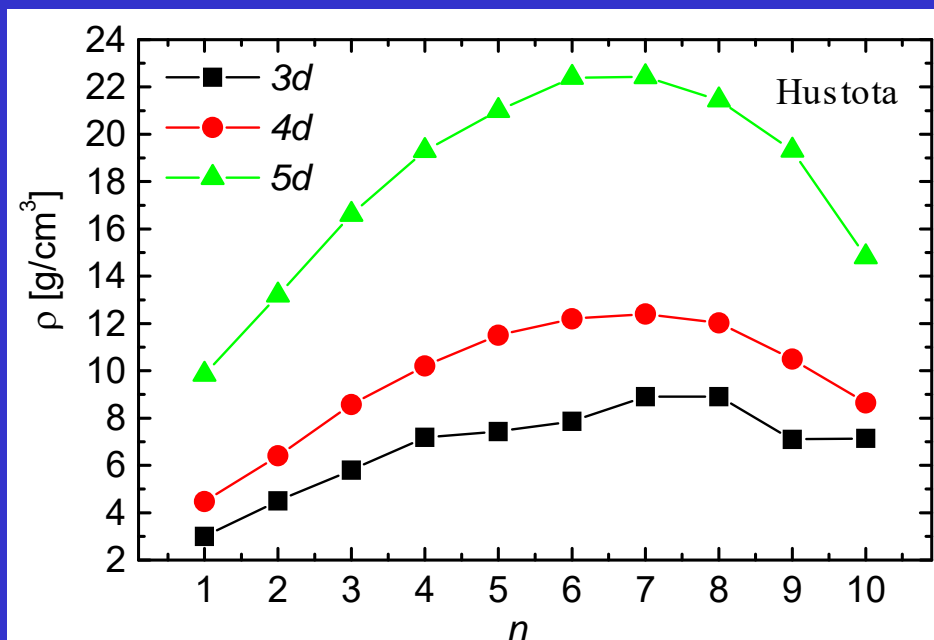
Energie elektronů je kvantována = mohou mít jen určité hodnoty energie, obsazovat jen povolené hladiny, nesmí se vyskytovat v zakázaných pásech

Síla kovové vazby = Molární objemy přechodných kovů

Malý nárůst velikosti atomů při sestupu od 5. k 6. periodě – zaplněné f-orbitaly lanthanoidů špatně stíní náboj jádra

Hustoty a teploty tání přechodných kovů

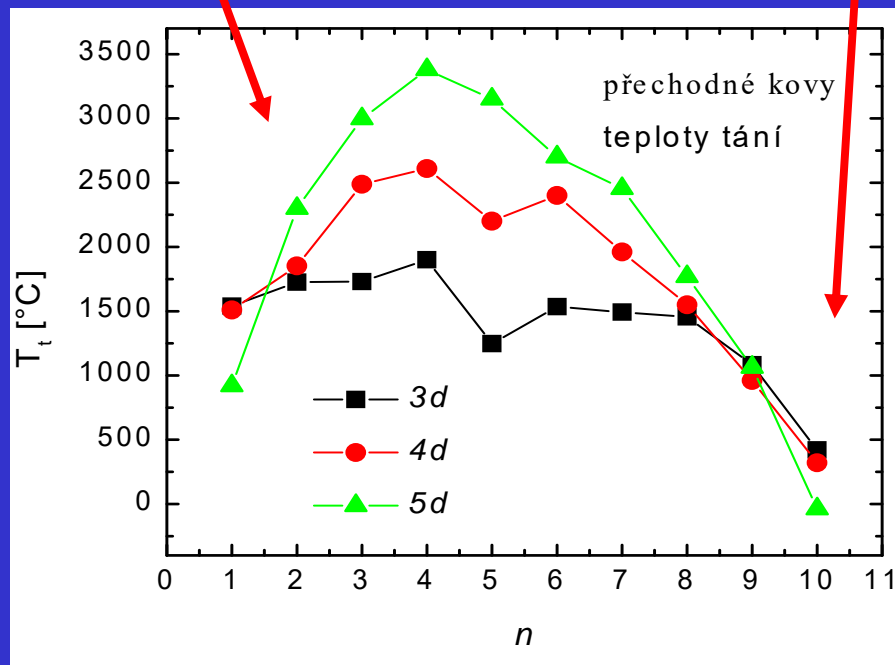
Os 22,5 g cm⁻³

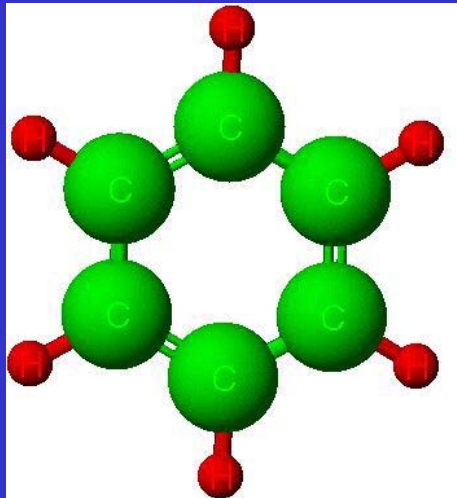
Ir 22,4 g cm⁻³

Teplota tání = Síla kovové vazby

Zaplnování vazebných orbitalů t_{2g} (pásů)

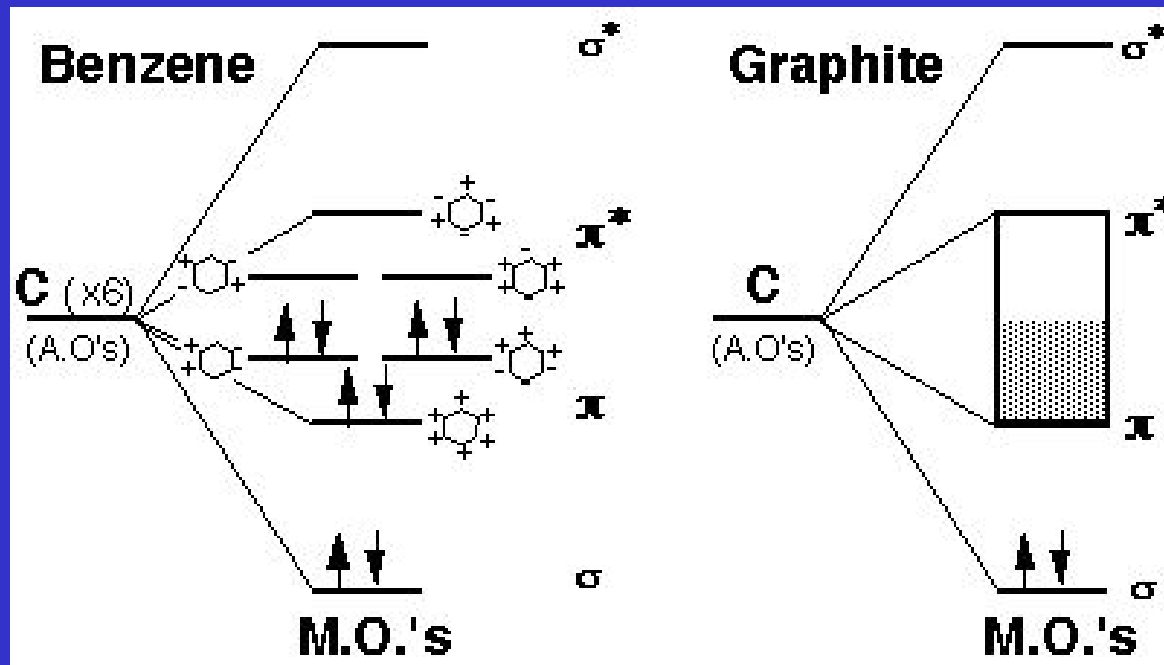
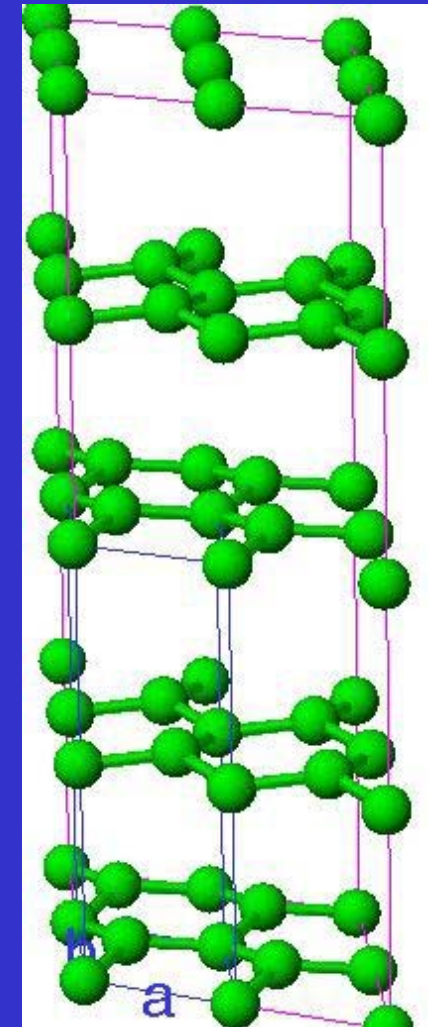
Zaplnování protivazebných orbitalů e_g (pásů)

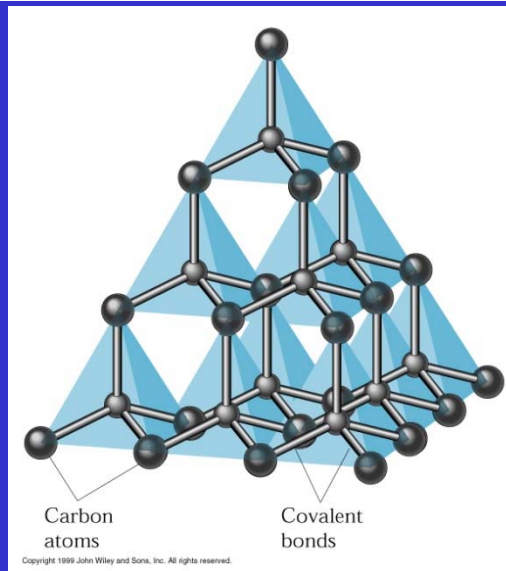
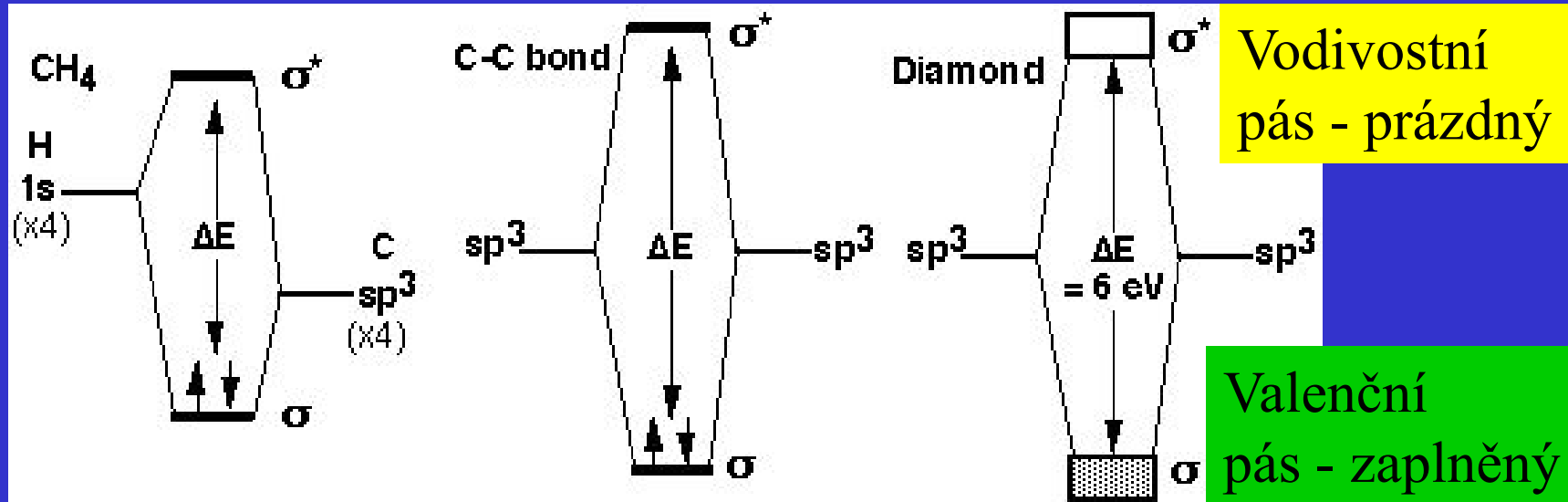

Pásky v grafitu

Grafit je elektrický vodič
 Vodivost ve vrstvách vysoká
 Kolmo na vrstvy nízká
 Anisotropie

Pásky v diamantu

Diamant je elektricky nevodivý
= izolant

Fermiho hladina

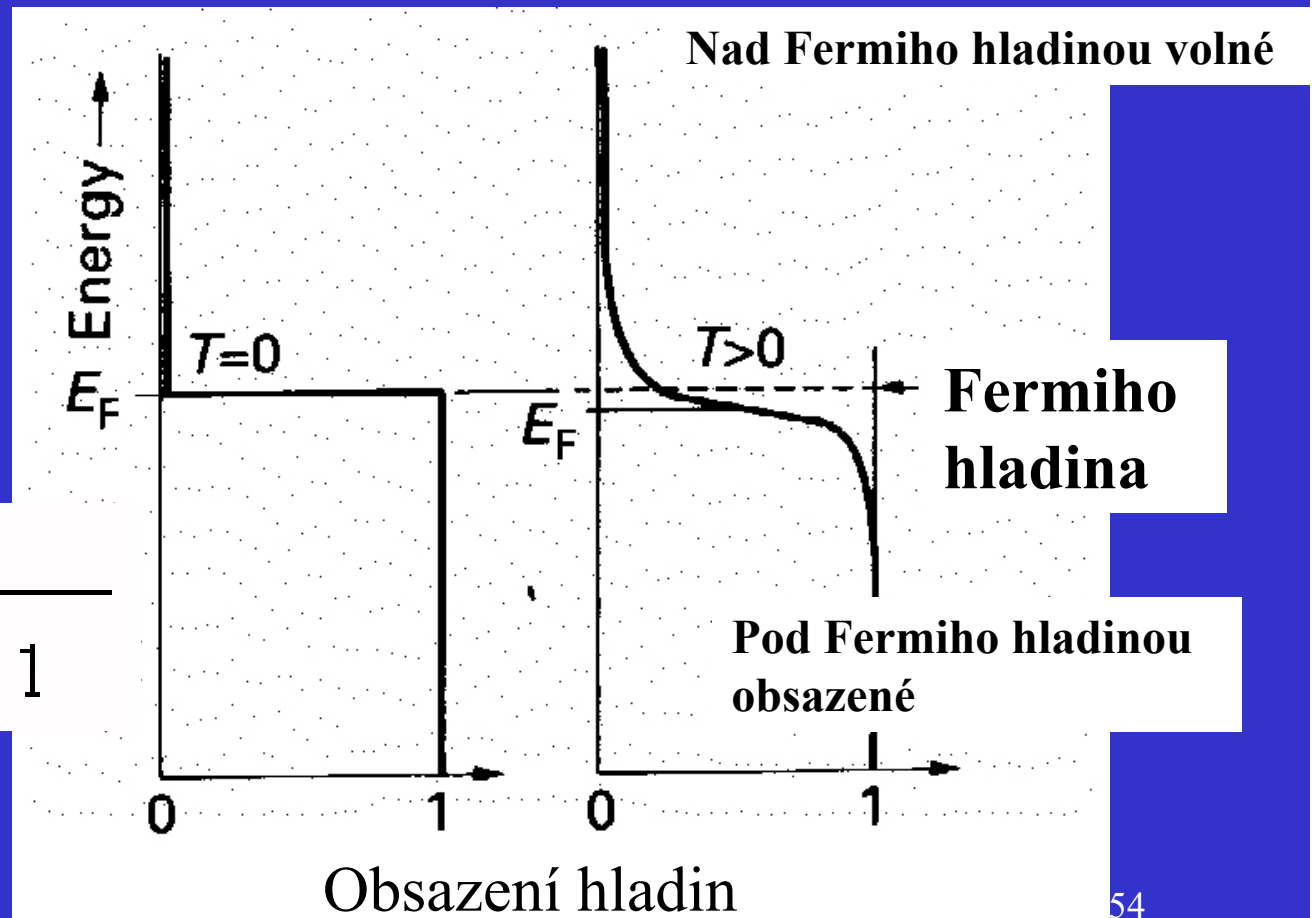
E_f hladina má pravděpodobnost obsazení $1/2$

hladiny

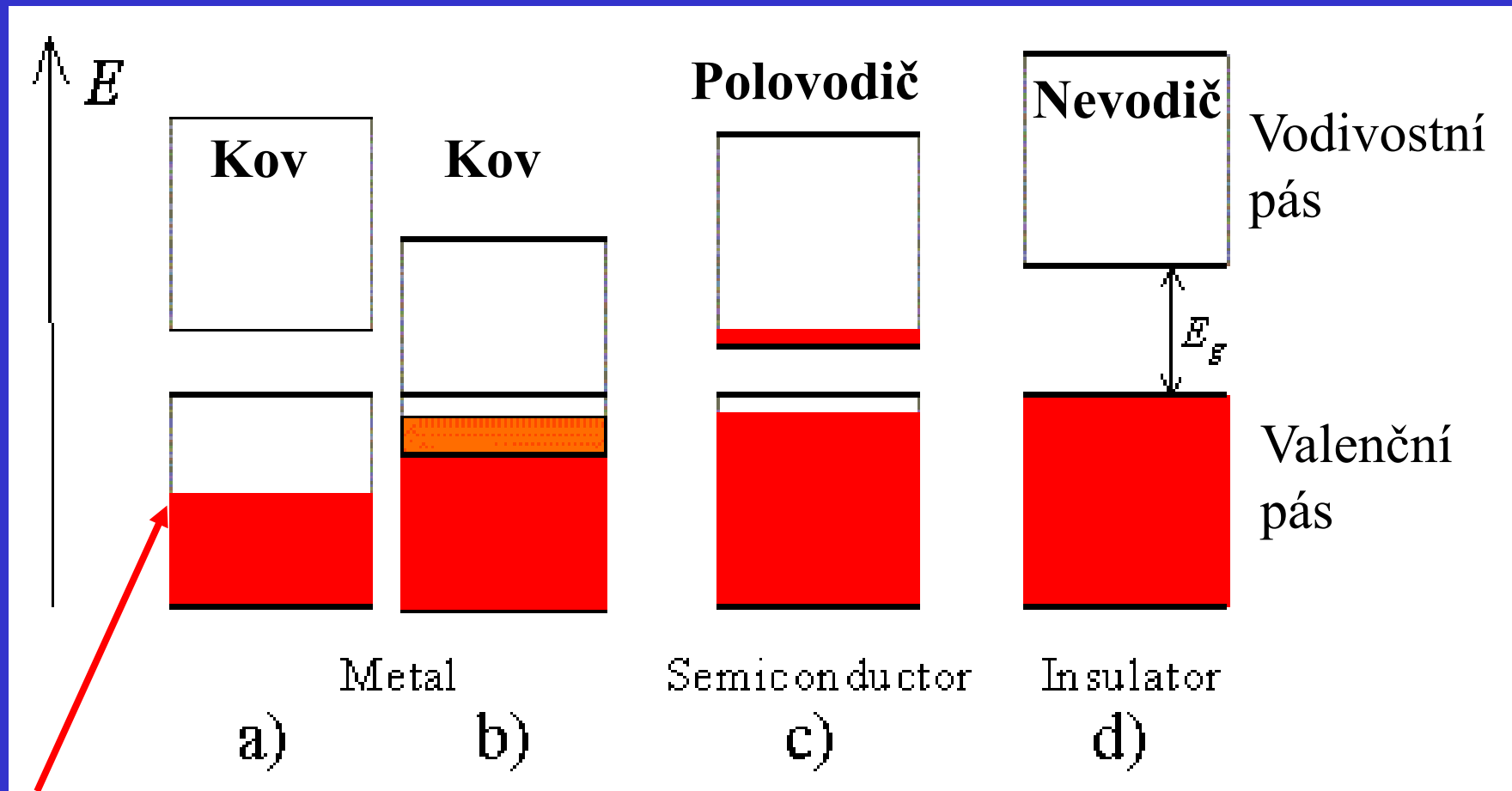
$E < E_f$ obsazené

$E > E_f$ prázdné

$$P = \frac{1}{e^{(E-E_f)/kT} + 1}$$

Kovy, vlastní polovodiče, nevodiče

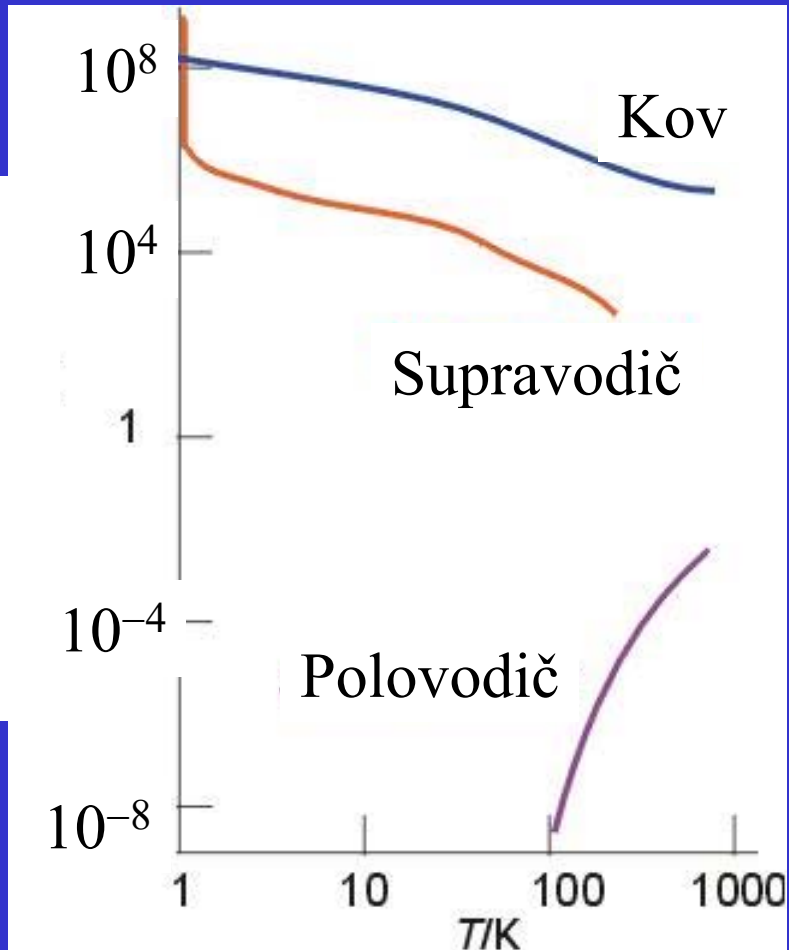

Fermiho hladina

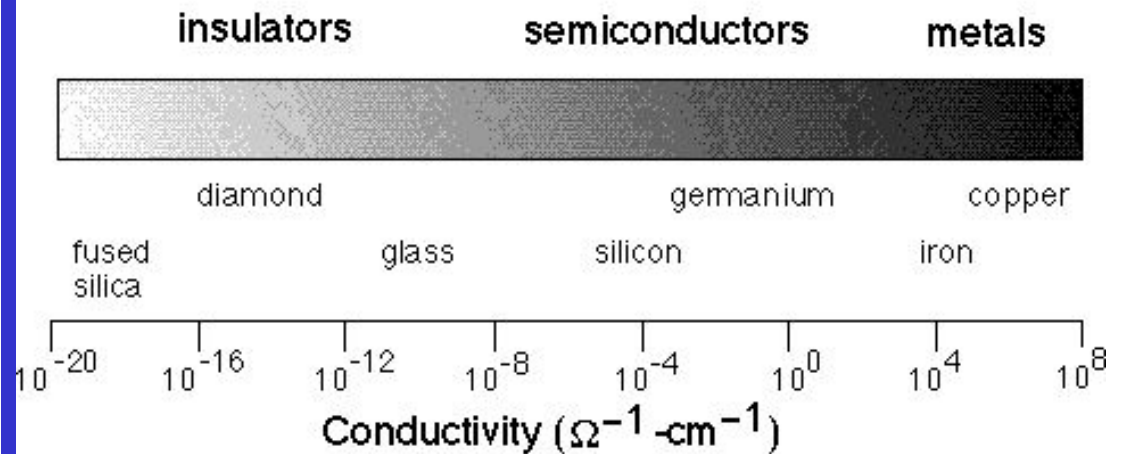
$$R = \frac{1}{\Sigma}$$

σ , S cm

Elektrická vodivost Σ a odpor R

Specifická elektrická vodivost, σ

$$R = \rho \frac{l}{A}$$

$$\rho = \frac{1}{\sigma}$$

R = elektrický odpor, Ω

ρ = specifický elektrický odpor, $\Omega \text{ m}$

l = délka vodiče, m

A = průřez vodiče, m^2